KÜRESEL DİYALOG 3.5

Bir yılda 15 dilde 5 sayı

BÜLTEN

International Sociological Association

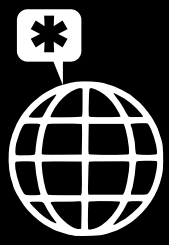

Darbeden 40 Yıl Sonra

Manuel Antonio Garretón

Bir Meslek Olarak Sosyoloji

Elizabeth Jelin, Immanuel Wallerstein

Küresel Protesto Sürüyor

Brezilya – **Ruy Braga and Ricardo Atunes**
Mısır – **Asef Bayat and Mohammed Bamyeh**
Türkiye – **Polat Alpman, Zeynep Baykal and Nezihe Ergin**

Eşitsizlik

Guy Standing, Juliana Franzoni, Diego Sánchez-Ancochea

- **Afrika'daki Çin**
- **Kaçak Denizciler**
- **Bir Katliamlar Adası**
- **Güney-Güney Diyalogundaki Engeller**
- **Arnavutluk'ta Sosyoloji**
- **Kargaşa Zamanlarında Sosyoloji**
- **Japonya'da Kongre Öncesi Buluşma**
- **Kolombiya'daki *Küresel Diyalog* Ekibi**

KD
CİLT 3 / SAYI 5 / KASIM 2013
www.isa-sociology.org/global-dialogue/

> Editörden

Güney-Güney İşbirliği

Latin Amerika içinde seyahat ederken çeşitliliği hızla keşfedersiniz. Bu sayıda Juliana Franzoni ve Diego Sánchez-Ancochea kıtada eşitsizlik konusunda varılan kapsamlı bir dönüm noktasına değiniyor. Buna karşılık, bu alanda bile çok açık bir biçimde farklılıkların varlığından söz etmek mümkün. Örneğin Şili ve Urugay neoliberalizm ve sosyal demokrasi arasındaki yelpazenin karşılıklı iki ucunda duruyor. Sosyal sorunlar söz konusu olduğunda akla gelen Şili karanlık çağlarda yaşarken Urugay'da ise uyuşturucu, eşcinsel hakları ve kürtaj konusunda liberal yasalar Uruguay yerli nüfusunu yok etti ve örneğin Peru'dan ırksal ve etnik olarak çok daha homojen bir yer haline geldi. Eğer Urugayda Tupamaroslar iktidardaki sol koalisyona girmiş olsalardı bugün Peru ve Colombia'da gerilla hareket halen parlamento dışında sürüyor olmazdı. Nitekim, Kolomiya halihazırda yaşayan bir paradokstur -düzenlenememiş şiddetle bir arada varolan uzun süreli demokrasi deneyimi- ve, örneğin, Kolombiya'daki parlak avukatların ve sosyal bilimcilerin organizasyonu olan Dejustica, Kolombiya'nın liberal anayasasını yerli ve diğer toplulukları şiddete karşı korumak için kullanıyor.

Farklılıklara rağmen, Latin Amerika sosyal bilimcileri kıta içi işbirliği modelleri oluşturdu. Buna bağlı olarak, Şilili sosyolog, Manuel Antonio Carreton, diktatörlük döneminde bile Latin Amerika ülkeleri arasında akademik ve entelektüel değişimin tarihsel önemimin altını çizmekte. Burada Güney-Güney diyalogu, Güneyde, Güneye dair ve Güney için bir sosyoloji, geliştirme özleminden daha fazlasını amaçlar; yoğunluğu *bölge ötesi* bir diyalog gerçekleştirmeyi daha da zorlaştırsa da bir gerçek olarak karşımızda durur. Eliana Kaimowitz, Küresel Güney'in genç insan hakları avukatları için bir atölye organize ederken Dejustician'ın yaşadığı sorunları açıklıyor. İlk sorun katılımcıları Kolombiya'ya getirebilmek olmuş. Ana seyahat yolu transit vize almanın zor olduğu Kuzey ülkelerinden geçerken Kolombiya vizesinin kendisini almak da halihazırda oldukça zor. Buna karşılık, Küresel Kuzeyden gelenler için Kolombiya için vize bile vize gerekliliği yok. Bununla birlikte atölyenin gerçekleşmesinin sadece Ford Vakfı cömert fonuyla mümkün olduğu söylenebilir. Ching Kwan Lee'nin Çin'deki çalışmasında ya da Helen Sampson'un Afrika'daki göçmen denizcilere ve uluslararası nakliyeciliğe dair yaptığı araştırmaya ya da Guy Standing'in Hindistan'daki temel gelir ödeneği araştırmasında olduğu gibi Kuzey kaynaklarının Güney araştırmalarını geliştirmek için dağıtılması olağan bir durumdur. Beklendiği gibi, Kuzey'in elit üniversiteleri Güneyin yetenekleri için bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

"Bir Meslek olarak Sosyoloji" bölümümüze katkı sağlayan Elizabeth Jelin ve Immanuel Wallerstein kendilerini Güney-Güney ve Kuzey-Güney diyalogunu teşvik etmeye adamış akademisyenler. Her biçimde homojen olmayan - bazıları küresel eşitsizliklere diğerlerinden daha duyarlı olsa da- Kuzey sosyologları gibi Güney sosyologları da ulusal sınırların ötesine erişebilen bir azınlığı içerse de çoğunluğu yerel kalan homojen bir yapı teşkil ediyor. Eğer küresel eşitsizlikler Güney-Güney işbirliğini sınırlandırıyorsa diğer kaynaklar en azından sosyal medya, sosyal hareketleri birbirine bağlamada kritik hale gelir- bu sayıda *Küresel Diyalog*'umuz gibi platformlardaki sosyologların. Brezilya, Mısır ve Türkiye üzerine yaptıkları değerlendirmeler gibi.

> *Küresel Diyalog* 15 dilde yayınlanmaktadır. Dergiye ISA websitesi'inden ulaşılabilir.
> Yayınlanması istenen yazıların Michael Burawoy'a gönderilmesi gerekmektedir: burawoy@berkeley.edu

***Manuel Antonio Garretón**, Latin Amerika'nın önce gelen analisti, Şili diktatörlüğü altındaki sosyolojinin kaderini ve 40 yıl önce Allende'in düşüşüne katkıda bulunmuş hatalı siyasi programı değerlendiriyor.*

***Elizabeth Jelin**, seçkin Arjantinli sosyolog, yerel yükümlülükleri adalet ve eşitlik konusundaki küresel görüşmelere bağlayan değişken kariyerine göz atıyor.*

***Immanuel Wallerstein**, ISA eski Başkanı (1994-98), ilk ISA Araştırma ve Uygulamada Mükemmellik Ödülü'nün sahibi, kendisinin çığır açan dünya sistemleri analizinin, disiplin düşüncesinin sınırlarını görmesini nasıl sağladığını açıklıyor.*

> Yayın Ekibi

Editör: Michael Burawoy.

Yönetici Editörler: Lola Busuttil, August Bagà.

Yardımcı Editörler:
Margaret Abraham, Tina Uys, Raquel Sosa, Jennifer Platt, Robert Van Krieken.

Danışman Editörler:
Izabela Barlinska, Louis Chauvel, Dilek Cindoğlu, Tom Dwyer, Jan Fritz, Sari Hanafi, Jaime Jiménez, Habibul Khondker, Simon Mapadimeng, Ishwar Modi, Nikita Pokrovsky, Emma Porio, Yoshimichi Sato, Vineeta Sinha, Benjamín Tejerina, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Bölgesel Editörler

Arap Dünyası:
Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Brezilya:
Gustavo Taniguti, Juliana Tonche, Andreza Galli, Renata Barreto Preturlan, Angelo Martins Júnior, Lucas Amaral, Celia Arribas, Rafael de Souza.

Kolombiya:
María José Álvarez Rivadulla, Sebastián Villamizar Santamaría, Andrés Castro Araújo, Katherine Gaitán Santamaría.

Hindistan:
Ishwar Modi, Rajiv Gupta, Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Uday Singh.

İran:
Reyhaneh Javadi, Najmeh Taheri, Faezeh Khajehzade, Nastaran Mahmoodzade, Saghar Bozorgi, Najmeh Taheri, Zohreh Sorooshfar.

Japonya:
Kazuhisa Nishihara, Mari Shiba, Kousuke Himeno, Tomohiro Takami, Yutaka Iwadate, Kazuhiro Ikeda, Yu Fukuda, Michiko Sambe, Yuko Hotta, Yusuke Kosaka, Yutaka Maeda, Shuhei Naka, Kiwako Kase, Misa Omori.

Polonya:
Mikołaj Mierzejewski, Karolina Mikołajewska, Krzysztof Gubański, Adam Mueller, Patrycja Pendrakowska, Emilia Hudzińska, Kinga Jakieła, Julia Legat, Kamil Lipiński, Konrad Siemaszko, Zofi a Włodarczyk.

Romanya:
Cosima Rughiniş, Ileana-Cinziana Surdu, Monica Alexandru, Adriana Bondor, Ramona Cantaragiu, Miriam Cihodariu, Monica Nădrag, Cătălina Petre, Mădălin Rapan, Lucian Rotariu, Alina Stan, Mara Stan, Balazs Telegdy, Elena Tudor, Cristian Constantin Vereş.

Rusya:
Elena Zdravomyslova, Anna Kadnikova, Elena Nikiforova, Asja Voronkova.

Tayvan:
Jing-Mao Ho.

Türkiye:
Aytül Kasapoğlu, Günnur Ertong, Yonca Odabaş, Zeynep Baykal, Gizem Güner.

Ukrayna:
Svitlana Khutka, Olga Kuzovkina, Anastasia Denisenko, Mariya Domashchenko, Iryna Klievtsova, Lidia Kuzemska, Anastasiya Lipinska, Myroslava Romanchuk, Ksenia Shvets, Liudmyla Smoliyar, Oryna Stetsenko, Polina Stohnushko.

Medya Danışmanları: Gustavo Taniguti, José Reguera.

Yayın Danışmanı: Abigail Andrews.

> Bu Sayıda

Editörden: Güney-Güney Diyalogu **2**

Darbenin Ardından Kırk Yıl
Manuel Antonio Garretón ile söyleşi, Şili **4**

Sosyoloji Mesleği – Tüm eşitsizliklere karşı
Elizabeth Jelin, Arjantin **8**

Sosyoloji Mesleği – Tarihsel Sosyal Bilimci
Immanuel Wallerstein, ABD **10**

> PROTESTOLAR SÜRÜYOR

BREZİLYA

Haziran Güneleri
Ruy Braga ve Ricardo Antunes, Brezilya **12**

MISIR

"Reform-Devrim"in Sınırları
Asef Bayat, ABD **14**

Devlete karşı Sokak
Mohammed Bamyeh, ABD **17**

TÜRKİYE

Aşağılanmadan Başkaldırıya
Polat Alpman, Türkiye **19**

Direniş Sanatı
Zeynep Baykal ve Nezihe Başak Ergin, Türkiye **21**

> EŞİTSİZLİK

Hindistan'ın Muazzam Deneyimi
Guy Standing, İngiltere **24**

Latin Amerika'sa Azalan Eşitsizlik
Juliana Martínez Franzoni, Kosta Rika ve Diego Sánchez-Ancochea, İngiltere **27**

> ALANDAN NOTLAR

Afrika'daki Çin
Ching Kwan Lee, Zambiya **29**

Dalgalara Göğüs Germek
Helen Sampson, İngiltere **31**

Porto Riko: Bir Katliamlar Adası?
Jorge L. Giovannetti, Porto Riko **33**

> ULUSAL SOSYOLOJİLER VE ÖTESİ

Güney-Güney Diyalogunda Gerçek Engeller
Eliana Kaimowitz, Kolombiya **35**

Arnavutluk'ta Sosyolojinin Gelişimi
Lekë Sokoli, Arnavutluk **37**

Kriz Dönemlerinde Sosyoloji
Ayşe İdil Aybars, Türkiye **39**

Genç ve Deneyimli Akademisyenler Yokohama'da Buluşuyor
Mari Shiba, Kyoko Tominaga, Keisuke Mori ve Norie Fukui, Japonya **41**

Küresel Diyalog'un Kolombiya'daki İspanyol Takımı
María José Rivadulla, Sebastián Santamaría, Andrés Araújo ve Katherine Gaitán Santamaría, Kolombiya **43**

> Şili Darbesinden Kırk Yıl sonra

Manuel Antonio Garretón ile Söyleşi

I. Bölüm: Diktatörlük altında Sosyoloji

Manuel Antonio Garretón.

Manuel Antonio Garretón Latin Amerika'daki en tanınmış sosyal bilimcilerden biridir. Şili Katolik Üniversitesi'nden mezun olmuş ve doktora derecesini Paris'teki École Des Hautes Études En Sciences Sociales'den almıştır. Birçok akademik kuruma başkanlık etmiş, yabancı ve ulusal üniversitelerde ders vermiş ve ulusal, uluslararası, kamusal ve özel kurumlara danışmanlık yapmıştır. Üzerinde çalışmadığı çok az konu olmakla birlikte, her zaman siyasal ve teorik bir bakış açısına sahip olmuştur. Latin Amerika'da sosyal bilimlerin durumunun yanı sıra dönüşüm politikaları, otoriter rejimler, toplumsal hareketler üzerine birçok kitap yazmıştır. Şili Üniversitesi'nde sosyoloji profesörüdür, yakın zamanda Cambridge Üniversitesi, İngiltere'de Latin Amerika Çalışmaları Simón Bolívar Başkanlığı'nı yürütmeye başlamış ve ISA Sosyal Sınıf ve Toplumsal Hareketler Araştırma Komitesi'nin (RC47) başkanlığını yapmıştır, (1998-2000). 2007'de Şili Sosyal ve Beşeri Bilimler Ödülü'nü kazanmıştır. Bu söyleşi 27 Temmuz 2013'te Santiago'da gerçekleşmiştir.

MB: Manuel Antonio, son 50 yıldır dünya tarihinin bazı en iyi ve en zor zamanlarına şahit oldunuz. Santiago Katolik Üniversitesi Öğrenci Federasyonu Başkanlığınızın ilk yıllarında, 1967'de, Alain Touraine ile çalışmaya Paris'e gittiniz. Orada kendinizi 1968'in karmaşası içinde buldunuz. 1970'te,Salvador Allende'i iktidara getiren coşkun hareketi keşfetmek için Şili'ye döndünüz. Ancak ben burada darbe sonrası son 40 yıl ile ilgileniyorum. O nedenle, söyleyin, 1973'te neler yapıyordunuz?

>>

MAG: Fransa'dan döndükten sonra Disiplinlerarası Sosyal Çalışmalar Merkezi'nin başkanı oldum. Burası Katolik Üniversitesi bünyesinde yer alan, önde gelen sosyal bilimcilere sahip, Marksist bir merkezdi. Darbe gerçekleştiğinde üniversiteden atıldım, ve bu merkez kapatıldı. 30 yaşındaydım ve iki seçeneğim vardı, ya sürgüne kaçacak ya da kalacaktım. Üniversite siyasetine dâhildim, ulusal siyasetle her zaman doğrudan ilgiliydim, bu yüzden kaldım.

MB: Peki eleştirel bir entelektüel, bir sosyolog olarak diktatörlük altında nasıl hayatta kaldınız?

MAG: Ordu üniversiteleri devraldı ve bazı üniversitelerde çoğunlukta olan ve diğer üniversitelerde, Katolik Üniversitesi gibi, azınlıkta olan ancak entelektüel üretimleri ve öğrenciler üzerinde etkileri sebebiyle oldukça anlamlı bir azınlığa sahip sol görüşlü insanları görevden attı. Kalanlar, var olan bazı kurumların çatısı altında toplanmaya ya da yeni kurumlar oluşturmaya çalıştı. Aynı şey Latin Amerika'da askeri yönetimin mevcut olduğu her yerde gerçekleşti. Bunlara bir örnek, Fernando Henrique Cardoso ve çalışma arkadaşları tarafından São Paulo'da kurulmuş merkez, CEBRAP'tı.

Bizler yeni bir kurum oluşturamadık ve darbe öncesine kadar lisansüstü düzeyde sosyolog ve siyaset bilimci yetiştirmek üzere çalışan Latin Amerika Sosyal Bilimler Fakültesi, FLASCO'nun çatısı altında toplandık. Bu oluşum Ford Vakfı, Friedrich Ebert Vakfı, İsveç vakıfları ve hatta Harold Wilson başkanlığındaki İngiliz hükümeti gibi önemli dış kaynaklar tarafından desteklendi. Sonrasında, askeriye bu tip uluslararası kuruluşların diplomatik dokunulmazlığını kaldırdığında, Kilise'nin ve Kardinal Raúl Silva Henríquez tarafından kurulan ve diktatörlük sonrasında bir üniversite haline gelen Hıristiyan Hümanizmi Akademisi'nin (Academia de Humanismo Cristiano) koruması altına girdik. Ancak 1980'lerde, sosyal bilimcilere koruma öneren başka merkezler -danışmanlık şirketleri, ortaklık şirketleri- de kuruldu.

MB: Bu kurumlarda, örneğin FLASCO'da, neler yapma imkânı bulabiliyordunuz?

MAG: Şili'nin Latin Amerika'da uluslararası kuruluşlar için ana merkezlerden biri olduğunu unutmayın. Darbe ile birlikte öğrenci akışı durdu ve FLASCO neredeyse boş bir kurum haline geldi, ancak benim gibi yeni gelenler ve kalmayı seçenler kendilerini araştırma yapmaya adadı. Başlangıçta insanlar bizimle gayrı resmi olarak çalışmaya geldiler ve bazı durumlarda- ki bu çok ilginç- üniversitede kalan bazı eğitim görevlileri öğrencilerini bize gönderdiler. Özellikle daha sonrasında Hıristiyan Hümanizmi Akademisi aracılığıyla, başlıksız ve kredisiz, birçok ders verdik. Yeni kuşağın eğitimindeki bir boşluğu doldurmaya çalıştık. Bu öğrenciler ülkelerinde ve Latin Amerika'da neler olduğunu bilmek istiyor ve bizler de bu konular üzerine araştırmalar yapıyorduk. Yani bu bir tür özgür, gayrı resmi, açık üniversite ya da bir karşı-üniversiteydi. Ama eğitim vermek işimizin sadece küçük bir kısmını oluşturuyordu. Asıl işimiz araştırma yapmak, birçok seminer, tartışma düzenlemek, yurtdışına çıkmak ve yeni insanları davet etmekti. Bu otoriter bağlam içinde bir çeşit halk sosyolojisiydi!

MB: Diktatörlük altında bu denli özgürlüğe sahip olmak nasıldı?

MAG: Anlamanız gereken şey askeriyenin her şeyi alaşağı etmeye çalıştığıdır. Örneğin, FLASCO'da, hükümetlerarası bir ajans olduğu için, konsey başkanlığına askeri bir general atadılar. Kendisi daha sonra albaylığa atandı ve ardından Şili Üniversitesi rektörlüğüne dahi getirildi. Tüm bu kuruluşları ve Katolik Kilisesini de kontrol etmeye çalıştılarsa da, bu oldukça güçtü. Toplumsal hareketlerle inşa edilmiş ilişkileri koparmaya çalıştılar ve ağır baskının ilk iki ya da üç yılı ardından, yayınlarımızı, anket sonuçlarımızı sansürlemeye devam ettiler. Ancak neoliberalizmin yeni ekonomik düzenine geçtikten sonra onlar da pazar araştırmasına ihtiyaç duydular ve anketlere yeniden izin verildi. Anket sorularını kontrol etmeye çalışsalar da bu sadece oldukça etkisiz ve ilkel bir biçimdeydi.

MB: Bu denli çok araştırma yaptığınıza göre, veri toplamada herhangi bir engelle karşılaştınız mı?

MAG: Bu ilginç bir soru. Biliyorsunuz, bir diktatörlük olarak, askeri yönetim verileri çıkarları doğrultusunda, bizim onlara güvenemeyeceğimiz şekilde çarpıtıyordu. Kendi verilerimizi üretmek zorundaydık. Örneğin, daha sonra demokratik hükümetin Maliye Bakanı olan Alejandro Foxley tarafından yönetilen iktisadi kurum, CEPLAN, paralel hesaplar oluşturmaya zorlandı. Diğer kurumlar kendi fiyat endekslerini hesaplamak zorundaydılar çünkü hükümet hesapları oldukça bozuktu.

MB: Verilerde durum bu şekildeydi, peki ya teori? O dönemde diktatörlük ve geleceği hakkında ne düşünüyordunuz?

MAG: 60'larda Latin Amerika'da, üniversitelere yerleşen ve modernleşme teorisinin yerini alan Marksizm merkezli bir sosyal bilimler dalgası mevcuttu. Ama diktatörlük gerçeği tamamen yeniydi. Bu nedenle başka çerçeveler aramaya koyulduk. Ve şunu söylemeliyim ki, o dönemde, Gramscici yaklaşım yeni alanlara işaret etmede oldukça kullanışlıydı. Gerçekliler üzerine yeni bir pencere ve Ortodoks Marksizminden çıkış için bir kapı açtı. Bu ayrıca, sosyoloji bir "sosyal bilim" olduğundan beri pek az gündeme gelen siyaset bilimi için de önemli bir dönemdi. Sosyoloji siyasi rejimleri, bu rejimlerin nasıl yürüdüğünü çalışmak için değil; rejimlerin sosyal durumlarını ya da rejime karşı çıkacak toplumsal aktörleri çalışmak için iyidir. Böylece sosyologlar birer siyaset bilimci, ya da bizim tabirimizle "politolog" haline geldiler.

>>

MB: Sizin tanımladığınız şekliyle, arzu ettiğiniz her şeyi yapmakta özgürmüşsünüz gibi görünüyor. Sanıyorum bununla ilgili de yazıyordunuz?

MAG: Evet, fazlaca yazdık, ve burada, Şili'de yayınladık. 80'lerde FLASCO benim kitabım *El proceso político chileno* (Şili Siyasi Süreci) da dâhil olmak üzere bir kitap serisi çıkartmaya başladı. Size bu kitabın İngilizce bir çevirisini verdim, *The Chilean Political Process*. Bazıları yasaklanmasına karşın dergilerimiz de vardı. Son tahlilde, bu diktatörlükler, özel hayatımızı kontrol eden faşist totaliter rejimlerden ziyade Juan Linz'in anlayışıyla otoriter rejimlerdi. Tabi ki bazıları oldukça müdahaleci bir kontrole maruz kaldı, ancak kendileriyle kamusal ilişkide olanlar dışında entelektüelleri kontrol etmeleri mümkün olmadı. Örneğin, bizler televizyona hiç davet edilmedik. Ancak araştırmalarımızı radyoda sunabildik. Gazetelerde köşelerimiz vardı. Muhalefet için entelektüel malzeme sunduk, çünkü araştırmamız kısmen insanların yaşanmış deneyimleriyle bağlantılıydı. Ne tür bir muhalefetin mümkün olabileceğini göstermek amacıyla, başka bölgelerin deneyimlerden, örneğin İspanya diktatörlükten geçiş sürecinden (1976), yararlanabiliyorduk. Öğrenci örgütlerinin danışmanı haline geldik.

MB: Diktatörlüğün başlangıcından itibaren de eleştirel analizler sunabiliyor muydunuz?

MAG: Evet, o zaman bile. Örneğin, darbeden sadece birkaç ay sonra, üniversiteden atılan meslektaşlarımla birlikte gizlice Russell Mahkemesi Raporu'nu düzenledim. Bu, Latin Amerika'daki, ve Allende'nin devrilmesinin yurtdışında ilgi ve dikkat çekmesi sebebiyle özellikle Şili'deki insanlık suçlarını kınamak için geniş bir uluslararası girişimin bir parçasıydı. O günlerde bilgisayarlar yoktu ve raporlarımızı karbon kopyalar yoluyla yaymak zorundaydık!

Böyle bir rejimde öyle alanlar vardı ki, bazıları kilise tarafından korunuyor, bazıları uluslararası kuruluşlar tarafından korunuyor ve diğerleri zaten askeriye tarafından umursanmadığı için kurumsal olarak korunmuyordu. Bence bu ayrıca Hıristiyan demokrasisinin darbe savunuculuğundan muhalefet ve sol aydınların korumacılığına geçmesine yardımcı oldu. Bu demek oluyordu ki, eğer entelektüelleri baskı altına almak istiyorsanız Hıristiyan demokrasisini de baskı altına almanız gerekirdi -ki bu nüfusun yüzde 50'si ile 70'si arasında bir kısmını baskı altına almanız anlamına geliyordu.

MB: Peki bu diktatörlük döneminde sosyalizm fikirlerine ne oldu?

MAG: Birçoğumuz sosyalizm ve demokrasi ilişkisi üzerine yeniden düşünme, bir çeşit Avrupa komünizmi olan "sosyalist yenileme" denilen şeyde oldukça aktiftik. 1970-1973 arası Şili deneyimini göz önünde bulundurarak, ancak mevcut retorik tarafından kandırılmadan -çünkü retorik oldukça Marksistti- şunu sorduk, Allende'nin planı neydi? Bu sosyal demokrasi değildi çünkü sosyal demokrasi kapitalizmi dönüştürmeye çalışmazdı. Bu bakımdan, o dönemlerde -bize göre- sosyal demokrat olarak anılmak bir hakaretti. Sonrasında ise bu büyük bir övgü oldu! Bu, herhangi bir tarihsel emsal ya da kuramsal çerçeve olmaksızın, demokrasiye sahip bir sosyalizm yaratmak için bir girişimdi. Devlette, hükümette demokratik olarak seçilmiş, açıkça sosyalizme bir geçiş gerçekleştirmeye çalışan Marksistlerin hiçbir deneyimi yoktu.

MB: Peki, öyleyse, Allende'nin mağlubiyeti ne anlama geliyordu?

MAG: Burada yine, Latin Amerika solunun özgünlüğü önemli. Burada yenilgiyi askeri açıdan gören klasik Leninist partiler bulunuyordu. Elbette, haklılardı, solun askeri bir mağlubiyeti vardı ancak proje bazında bir başarısızlık, Allende ve Unidad Popular'ın yaptıklarıyla uğraşmakta bir başarısızlık da söz konusuydu. İki şey yapmaya çalışıyorlardı: demokrasiyi sağlamak ve sosyalizmi getirmek. Ama hangi çerçevede? Leninist bir çerçeveyle! Ancak bu imkânsızdı çünkü ikili bir iktidarı öngörüyor ve popüler iktidar, kısmen, Allende ile hükümette zaten bulunuyordu.

MB: Anlıyorum. O halde, Leninist teorinin demokratik sosyalist projeye karşılık vermediğini mi söylüyorsunuz?

MAG: Evet, Leninist söylem proje için uygun değildi, ancak orta sınıf ve diğerlerini ölümcül sonuçlar ile korkutmaya yetti. İkincisi, Leninist teoriye göre, eğer sosyo-ekonomik ve siyasi modelde sert ve hızlı bir değişim olan bir devrim yapmak istiyorsanız, bir grubun iktidar kurduğu, devlet yönetimini ele aldığı ve yeni kurumlar ve yeni bir sosyal düzen yarattığı, şiddet ve silahları zorunlu kılan devrimci yönteme ihtiyacınız vardır.

MB: Anlaşıldı. Peki demokratik sosyalist projenin teorisi nedir? Şiddet ve silahların yerini ne alır?

MAG: Sosyo-politik çoğunluk. Eğer siyasi çoğunluğa sahipseniz -sosyal ve siyasi çoğunluk- demokratik çerçevede, kazanırsınız. Sosyalist kurumları yok etmeye ve kapitalist sistemi yeniden kurmaya çalışan güçleri tecrit edersiniz. Siyasi çoğunluğu oluşturmak bir ülkeden diğerine tamamen farklılık gösterir. Eğer bir Arjantinli olsaydınız, size Peronist partiyi ele geçirmenizi; Peronist partinin liderliğini kazanmanızı ve böylece artık çoğunluk olduğunuzu söylerdim.

Uzun lafın kısası, Şili'de, 1930lar sonrası, partiler ve toplumsal hareketler arasındaki yakın ilişki yoluyla şekillendirilmiş bir toplum mevcut. Öğrenci hareketini ele alın -bu, seçim adaylarının farklı parti listelerinde yer aldığı bir federasyondu. Öğrenci siyaseti, partinin gençlik kolları niteliğindeydi. Bu bir yönlendirmeden ziyade, bir çeşit bindirme, öğrenci hareketinin ulusal siyasetten hiçbir zaman ayrılmadığı bir iç içe geçmişlik anlamına geliyordu. Daha genel olarak, katı şekilde toplumsal sınıflar yoktu ancak her ekonomik sınıf partilere bağlı olarak düzenleniyordu.

>>

MB: Öyleyse, nasıl siyasal bir çoğunluk oluşturabilirsiniz?

MAG: Çoğunluğu nasıl oluşturursunuz? Partiler koalisyonu. Ve üç ana siyasal güce ayrılmış olan bir ülkede -her biri içinde farklı partiler barındırıyorken- çoğunluğu nasıl oluşturursunuz? Sağ, liberal ve muhafazakar partilerden, ve sonrasında 1960'larda Milliyetçi Parti'den oluşuyordu. Merkez, 30'larda ve 40'larda, radikal parti tarafından temsil ediliyordu ve sonrasında Hıristiyan Demokrasi'sine dönüştü. Ve sol, komünistler ve sosyalistler, ve ayrıca 60larda merkezden kopmuş azınlık partilerini de içeriyordu. Yani sol toplumun tümünü dönüştürmek için siyasi bir çoğunluğa sahip olmadığı sürece, diğer kutuplardan biriyle, sağdan ziyade merkezle, ittifak yapmak zorundadır. 1973 parlamento seçimlerinde Allende ya da Unidad Popular yüzde 44 oy aldı, ancak demokratik bir sistemde yüzde 44 bir çoğunluk teşkil etmez.

MB: Ama merkez ile koalisyon oluşturmak dönüşüm projenizden ödün vermek anlamına geliyor.

MAG: Kuşkusuz öyle. Bu bir problem. Ama arkadaşınız Gramsci ne derdi? Müttefikinizi ikna etmeye çalışmak için ödün verirsiniz, ancak bu seferberlik ve toplumsal güçlerle olur, silahlarla değil. Siyaset budur. 1973'ten alınacak asıl ders de öyle. Eğer toplumda demokratik çerçevede köklü bir dönüşümü ve bu demokratik çerçeveyi derinleştirmeyi istiyorsanız - siyasi çoğunluğa sahip olmalısınız. Seçim çoğunluğu, yani diğerlerinden daha fazla oy almış bir parti, yeterli değildir, oylara yüzde 50'den fazla olarak yansıyan sosyo-politik çoğunluğa sahip olmalısınız. 1974'lerde, ünlü konuşmalarından birinde, Berlinguer [İtalyan Komünist Partisi Ulusal Sekreteri, 1972-1984] şöyle söyler: "İtalya'daki bir sonraki seçimleri kazanacağız, ancak Hıristiyan Demokrasisi hükümette bize katılmadığı sürece göreve başlamayacağız." Büyük dönüşümler gerçekleştirmek için, muhafazakârları, yeniden yapılanmacıları ve askeri güçleri bertaraf etmek adına çoğunluğa ihtiyacınız vardır.

Yani özetlemek gerekirse, darbe sonrası süreçte bizler sosyalist yenilenme dediğimiz şey için çalışıyorduk: demokrasi ve sosyalizm arasındaki ilişkiye işaret eden yeni bir teorik çerçeve yaratmak için. Bu sizin işaret ettiğiniz ikilemi de içeriyordu, ancak tartıma gerçekten de sadece, diktatörlükle mücadele etmek için Hıristiyan Demokrasisi ile bir koalisyon oluşturmayı meşru çıkartmakla ilgiliydi. 1980'den sonra, Komünist Parti bu stratejiye karşı çıktı.

MB: Bir dahaki sefere, diktatörlüğün devrilmesi için bu "çoğunlukçu" stratejinin çıkarımlarını ve izleyen siyasi rejime koyduğu sınırlamaları değerlendireceğiz. Şimdilik, böylesi büyüleyici bir hayat hikâyesi ve diktatörlük altındaki fikirler için çok teşekkürler Manuel Antonio. ■

> Tüm Eşitsizliklere Karşı

Elizabeth Jelin, IDES (Instituto de Desarrollo Económico y Sosyal) , Arjantin ve ISA Yönetim Kurulu Üyesi , 1986-1990

Elizabeth Jelin insan hakları, siyasi baskı belleği, vatandaşlık, toplumsal cinsiyet ve aile alanlarında yaptığı çalışmalarla yaygın olarak tanınan Arjantinli bir sosyologdur. Kitaplarından bazıları şunlardır; *Los trabajos de la memoria* (2002, 2012'deki yeni baskısıyla) (İngilizceye Devlet Baskıları ve Belleğin Emeği /State Repressions and the Labors of Memory olarak çevrildi), *Fotografía e identidad* (2010) (*Fotoğraf ve Kimlik*), *Latin Amerika'da Kadın ve Sosyal Değişim* (1990). Pek çok üniversitede misafir öğretim üyeliği yapan Jelin, Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi, Birleşmiş Milletler Sosyal Kalkınma Araştırma Enstitüsü , ILO Emek Araştırmaları Enstitüsü ve ISA gibi birçok uluslararası akademik kurulun üyesi olmuştur. Halen Wissenschaftskolleg zu Berlin Akademik Kurulu'nun yanı sıra CONICET'nin (Arjantin Consejo Nacional de Investigaciones Científicas y Técnicas) ve Buenos Aires'deki IDES'in (Instituto de Desarrollo Económico y Social) kıdemli bir araştırmacı üyesidir ve UNGS'nin (Universidad Nacional de Genel Sarmiento) sosyal bilimler doktora programında profesörlük görevini sürdürmektedir. Jelin 2013 yılında sosyal bilimlerdeki araştırma kariyerinden dolayı Arjantin'deki en değerli bilim ödülü Bernardo Houssay Ulusal Ödülü ile ödüllendirilmiştir.

Elizabeth Jelin.

Üniversitede profesyonel bir kariyer yapmayı seçmeye karar verdiğimde sadece 16 yaşındaydım. Buenos Aires Üniversitesi'ndeki modernleşme dalgası tam bir çiçek açma dönemi yaşıyordu ve ben Felsefe ve Edebiyat Fakültesinde yeni açılan Sosyoloji Bölümünü seçtim. Bilinmez ve gizemli olanın içine ergen bir atlayıştı benimkisi. Çevremdeki hiç kimse sosyolojinin ne demek olduğunu bilmiyordu. Ancak, sosyoloji (ya da daha doğrusu, daha geniş bir disiplinler dışı sosyal bilim görünümü) kısa zamanda benim bir parçam haline geldi ve tüm hayatım boyunca böyle kaldı. Bu tarihsel bir an özel dönemlerden birine denk gelmişti: karşıtlıklar ve Arjantin'de paralı eğitim olmalı mı olmamalı mı tartışmaları siyasi tartışmalar şiddetli bir biçimde sürmüyordu ve bu tartışmalar kelimenin tam anlamıyla şehrin sokaklarına dökülmüştü. Ben özgür, evrensel kamusal eğitimi savunanlar arasındaydım. O zamandan bu yana kişisel hayatım, akademik çıkarlarım ve sivil- siyasi ilgililerim kişiliğimle sıkı sıkıya ilişkilidir. Ne onları birbirinden ayırmak mümkündür ne de ben böyle bir şey olsun isterim.

Buenos Aires'teki acemi araştırmacı deneyimimden sonra ve Meksika'da araştırma ve eğitmenlik yaptıktan sonra, ABD'de doktora çalışmaları yaptım. Altmışlı yılların sonunda New York City'ye geldim: Mayıs 1968, Şehir Üniversitesi'n-

>>

de açık kabul, ABD'nin Kamboçya işgaline karşı protestolar (hamileliğim ileri aşamayken katıldığım) ve yeni dalga feminizminin başlangıcı benim kişisel ve aile hayatı ve siyasi inançlarımın akademik gündemimle nasıl ayrılmaz bir biçimde bütünleştiğini teyit etmiş oldu.

Sosyal eşitsizlikler ve eşitlik ve adalet elde etmek için yapılan mücadele her zaman ilgi odağım olmuştur. Buna karşılık, belirli konular ve kaygılar zamanın baskın eğilimlerine ve konularına ve geniş toplumsal koşullara bağlı olarak değişim gösterdi: 1970'lerde konular, Latin Amerika şehirlerine göç, kentsel popüler sektörlerde kadın, işgücü piyasasında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, işçi hareketleri ve emek protestoları iken; 1980'li yıllarda konular yeni toplumsal hareketler ve Latin Amerika'daki siyasi geçiş süreçlerinde vatandaşlık ve insan hakları için yapılan mücadeleydi. Son dönemde ise siyasi şiddet ve baskı belleği için mücadeleye ve sosyal, ekonomik ve kültürel haklar için mücadelenin daha geniş etkilerine odaklandım.

Ben insanları önemsedim, samimi ve kişisel olandan kolektif ve kamusal-siyasal düzeye kadar gündelik hayat pratiklerini inceledim, bu sayede sürekli ilgim aile ve bakım üzerine yoğunlaştı. Kurumsal ve yapısal çerçeveleriyle beraber eylemlere atfedilen anlamlar ve duyguları keşfediyorum. Görsel dilleri(özellikle fotoğrafı) ve güncel uygulamaları dahil ederek kelimelerin ötesine geçmekle ilgileniyorum. Çalışmamı bağlayan etmenlerden biri zamansallıkların çokluğu ve bunları somutlaştıran süreçler açısından toplumsal olaylara olan ilgim. Tarih ile biyografi, ritimler değişimin adımları, konjonktürler ve "longue dureé" (uzun süreç) arasında ilişki kurmak kanımca sosyal dünyayı anlamak ve geleceğin yollarını hayal edebilmenin anahtarıdır.

Tutkularımdan biri de diğerlerinin düşünsel yeteneklerini geliştirmelerini, akıllarını ve kalplerini önceden bilinmeyen düşünce ve deneyimlere açabilmelerini izlemek olmuştur. Birinin bana " bu beni düşünmeye sevk etti" demesinden daha iyi bir iltifat olamaz benim için Bu süreç genç bilim adamları olan öğrenciler için araştırmacıya dönüşmele aşamalarını kapsar. İşte, on yılı aşkındır zamanımın ve çabamın önemli bir kısmını bu genç araştırmacıların oluşum/ gelişim (formation) aşamaları takip etmeye vakfettim.

Entelektüel merak ve yaşam deneyimi bunun ilk bileşenleridir, bunun ardından keşif süreci, kendi sorularını oluşturmayı öğrenmek, orijinal cevaplar aramak ve bu cevapların "başkalarının sırtında durduğunu" fark etmek gelir. Bu noktada standart formüller uygulamak işe yaramaz. Kıdemliliğin verdiği güç ve fikirleri empoze etmeksizin entelektüel hayal gücünü beslemek kolay değildir. Bireyselciliği ve izolasyonu kırmak yatay diyaloglar ve işbirlikleri yaratmak ana araçlarımdan oluşmuştur. Bu araçları "Baskı Hatıraları" çalışmam için Latin Amerika ülkelerinden 6 meslektaşımızla çalışan genç araştırmacıları koordine ederken uyguladım. Sosyal Bilimler Bölümündeki doktora programındaki (Buenos Aires'teki Universidad Nacional de General Sarmiento ve the Instituto de Desarrollo Económico y Social'ın beraber yürüttüğü) en temel eğitim sorumluğum budur.

Amansız bir gezgin olarak Kuzeyde, Kuzey Amerika'da, Avrupa'da ve ötesinde pek çok yerde yaşadım, ders verdim, araştırma yaptım. Ama yaşam ve çalışma alanım, sürekli uluslararası bağlantılarla zenginleştirilmiş olsa da Buenos Aires' dir. Bu bağlantılarla ilgili olarak, gündemim basit/ kolay: baskın batıdaki akademik güç merkezlerinin ortasındaki meslektaşlarıma "çevre"nin bilgi akışlarının demokratikleşmesi ve bilginin ilerlemesi yolunda sunabilecekleri olduğunu göstermek. Verilmesi gereken mücadele mevcut jeopolitik düzenleme aykırı çalışarak, gerçek anlamda kozmopolit, yerelimiz ötesinde olan bitene açık bakış açıları geliştirmektir. Aslında, çevredeki bilim insanları merkezde ne üretildiğini bilmek zorunda oldukları için kozmopolit bilim çevrede ortaya çıktı ve beslendi denilebilir. Ayrıca bu akademisyenler "merkezi" bilgiyi kendi akademik konumlarıyla da ilişkilendirmek zorundalar. Buna karşılık, merkezdeki akademisyenler kendi bölgelerinde üretilen bilgiyi ipso facto (fiili) evrensel, genel ve hatta teorik olarak kabul edebilirler.

Uzun vadede,– sıklıkla değerlendirme kurumları ve sistemlerinin içine yerleştirilmiş – bu tutum yüksek oranda hem disiplinlerimizin gelişmesinde önem taşıyan, kayda değer bilgilerin kaybı açısından hem de daha eşit bir dünyaya yönelik amaçlarımız ve değerlerimiz açısından son derece olumsuz sonuçlar doğurur. O zaman hadi bu dengesizlikleri ve eşitsizlikleri tersine döndürmek için aktif olarak çalışmaya devam edelim! ■

> Tarihsel Sosyal Bilimci

Immanuel Wallerstein, Yale Üniversitesi, ABD ve ISA eski Başkanı, 1994–1998

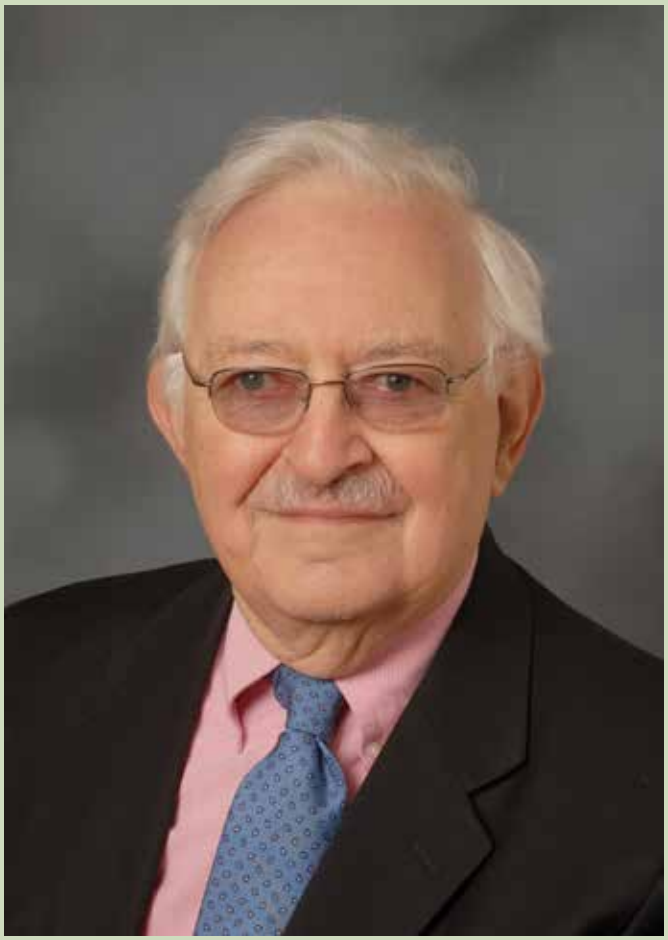

Immanuel Wallerstein.

Immanuel Wallerstein'ın sosyal bilimlere katkıları 1960'lardaki Afrika'daki sömürgecilik ve ardından gelen ulusal kurtuluş mücadeleleriyle ilgili çalışmasından başlayarak yarım yüzyıl boyunca yazdığı pek çok ödüllü kitap ve makalede kendini gösterdi Bu çalışmadan başlayarak Wallerstein "modern dünya-sistemi "ndeki dinamikleri ve bunların ortaya çıkışının ayrıntılı bir biçimde inceleyen bir tarihçiliğe yöneldi. 1970'lerde Wallerstein'ın dünya sistemi yaklaşımı karşılaştırmalı bir tarihsel girişim olarak sosyolojiyi yeniden canlandırdı. Kendi araştırma programı, Latin Amerika, Afrika, Asya'da sosyal bilimciler için bir açık alan yarattı, ve, aynı zamanda, sosyal bilimlerin anlamını yeniden düşünmek için diğer disiplinlerden gelen bilim adamları ile işbirliği yaptı. Yorulmadan seyahat ederek, Uluslararası Sosyoloji Derneği de dahil olmak üzere çok sayıda kuruluşta görev yaptı. Görevi süresince kendini dünyanın dört bir yanındaki, özellikle küresel Güney'deki, sosyologları derneğe dahil etmeye dahil adadı. Wallerstein'in ömrü boyunca yaptığı katkılar ISA tarafından ilk defa verilen Araştırma ve Uygulamada Mükemmellik Ödülü ile ödüllendirildi.

Sosyoloji için benim mesleğim diyebileceğimden emin değilim. Lisans öğrencisi olarak, tüm sosyal bilimlerinle ilgilendim. Yüksek lisans çalışmamı sosyoloji alanında yapmaya karar verdiğimde, sosyolojinin örgütsel yapısıyla eğitim alabileceğim başka herhangi bir "disiplin"den çok daha az sınırlayıcı olacağını hissettim ve geriye dönüp baktığımda bu konuda haklı çıktığımı fark ediyorum.

O zamanlar (1950'lerde) kendini sosyoloji dünyasının merkez odağı sayan (hakkaniyetli bir biçimde) Columbia Üniversitesi sosyoloji bölümüne girdim Ancak benim durumum Columbia üniversitesinin öğrencilerinden beklediklerinden biraz uzaktı. Merton veya Lazarsfel'la tez yazmıyordum. Afrika'yla ilgileniyordum ki bu konuya ilgi duyan bölümdeki tek kişi bendim. Ve Paul Lazarsfeld bana şimdiye kadar Fransız Devrimi'ni hiç duymamış olan tek yüksek lisans öğrencisi olduğumu söylemişti. Bu söz biraz abartılı olsa da olacakların

>>

habercisiydi. Neyse ki, benim gizli/ezoterik niteliklerim karşısındaki şaşkınlık duyup beni tolere ettiler.

1958 yılında genç fakülte elemanı olarak Columbia'da ders vermeye başladım. 1963'de Columbia Barış Kolordusunda bulunmuş - bu nedenle 3. Dünya dediğimiz coğrafyada bulunmuş ve ABD dışındaki dünyanın ekonomi ve siyasetiyle ilgilenecek- çok sayıda lisansüstü öğrencisi öğrenime başladı. Verdiğim dersler (tek başıma ve Terry Hopkins'le birlikte) öğrenciler arasında çok popüler oldu bu öğrenciler arasında (aynı şekilde diğer sosyal bilimler bölümlerindeki öğrencileri arasında da).

Ardından 1968 kampüs isyanı geldi. Burada sosyoloji öğrencileri ön plandaydı ve genç öğretim üyeleri de yoğun bir biçimde olaylara dahil oldular. 1968 devrimi katılımcıların yalnızca siyasetini değil epistemolojik bakış açışlarını da değiştirdi. Bu durumdan "Kargaşa Ortamında Kültür Sosyolojisi: 1968'in ABD'li Sosyologlar Üzerindeki Etkisi[1]" isimli makalemde bahsettim. 1970-1971 yılında, "Modern Dünya Sistemi"nin (The Modern World-System) birinci cildini yazdım. Artık kendimi "sosyolog" olarak tanımlamanın yanlış olacağını düşünüyordum, "tarihsel sosyal bilimci" olarak kendimi konumlandırabileceğimi düşünmeye başladım

Öz-tanımı sorunu, iki şekilde ya da iki cephede, giderek daha fazla ve daha ciddi bir sorun olarak ortaya çıktı. Bunlardan diğerlerinin, özellikle Amerika Birleşik Devletleri dışındakilerim gözündeki imajımındı. Avrupa'da özellikle de Fransa'da çok zaman geçirmiştim ve diğer akademisyenler benim farklı fikirlerim üzerine yazıyorlardı ve buna bağlı olarak beni farklı şekillerde niteliyorlardı: tarihçi, iktisat tarihçisi ya da iktisatçı ya da tüm bunlarım bir birleşimi olan sosyolog.

Ancak, daha büyük sorunları ABD'de yaşadım. Sosyologların büyük çoğunluğu gibi, ben de fon alabilmek için çeşitli vakıflara projelerimi sunmaktaydım. Bu süreçler de, özellikle Ulusal Bilim Vakfı'na bir proje sunduğumda oldukça sıra dışı problemlerle karşılaştım. Hatta personel koordinatörünün yardımcı sempatik tavrına rağmen, aldığım yorumlar, geri dönüşler dramatik bir biçimde ikiye bölünmüştü – ya çok hevesli ya tamamen olumsuz. Bun ikiliğin "iyi" bilimin ne olduğu konusunda ciddi bir epistemolojik ayrımı yansıttığını ayırt edebiliyorduk. Ben de buradan hareketle ilgimi "bilgi yapıları" adını verdiğim yapıların kaynaklarını ve parametrelerini araştırmaya yöneltmeye başladım.

Bu çalışma beni, işimizi- geçmişlerini, geçerliliklerini ve geleceklerini- bölümlediğimiz disiplinleri ("yani meslekleri-mizi") nasıl daha net görebiliriz üzerine düşünmeye yönlendirdi. Ben disiplin diye adlandırdıklarımızın 3 farklı şey olduğuna inanıyorum. (1) Bunlar nispeten kesin sınırları olan bir olay kategorisi özerkliği iddialarıdır. Öyle ki araştırma sınırları bunları içinde ya da dışında kalır. (2) Bunlar üniversiteler içindeki organizasyonlarda, dergilerde, ulusal ve uluslar arası etkinliklerde özel veya birincil hak iddialarını sürdüren ve kendi çetelerine bir alan yaratma iddiası olan örgütsel yapılardır. (3) Bu yapıların geçerliliğini sağlamlaştıracak ve onlara saygı duyulmasını sağlayacak ortak referanslar, ortak çalışma stilleri ve kahramanlık figürleri vardır.

Benim koordine ettiğim Gulbenkian Komisyonu Raporu'[2] nda, disiplinlerin bu üç anlamının 1870 ile 1950 arasındaki döneme çok uyduğunu iddia ettik ama bu tarihten sonra bir kopma yaşandığını söylemeliyiz. Sonuçta bugün sınırlara dair geçmiş entelektüel iddiaların oldukça tartışmalı olduğu ve bu etiketler, isimler altında yapılan her işin diğer etiketler, isimler altında yapılanla kesiştiği, sınırları son derece tartışmalı mevcut durumumuza vardık. Bunun sonucunda da disiplinler arası/disiplinler arası geçişli vs işleri için yüksek bir talep oluşmuş oldu.

Aynı zamanda, disiplinlerin örgütsel iddialar her zamankinden daha güçlü bir hal aldı ve sınırların herhangi yeniden tanımlanmasına kesin bir dayanıklılık göstermeye başladı. Ve çeşitli disiplinlerin "kültürleri", sıklıkla iddia edildiğinden, bilimsel makalelerin dipnot referansları bakarak tanıklık edilebilir olandan çok daha az evrilebildi.

Sonuç olarak şu anda içinde bulunduğumuz dünya sisteminin, başına gelen şeyin kapitalist dünya sistemi olduğunu iddia ediyorum. Sistemin yapısal bir krizi içinde olduğumuza inanıyorum ve bu bizi bu yapısal krizin olası sonuçları konusundan çok yoğun bir biçimde endişeye sevk ediyor. Bu yapısal krizin kökenlerini en azından 1968 dünya-devrimine kadar götürebilirim ve bu krizin daha 20-40 yıl süreyle çözülemeyeceğini tahmin ediyorum. Bunun sonucu olarak, ben de bu yapısal kriz üzerine iyi bir anlaşma, olası sonuçları ve bunun gerektirdiği ahlaki ve siyasi seçimler üzerinde yazmaya devam ediyorum.

Bu nedenle birisi bana ne tip bir iş yaptığımı sorduğunda işimin bu üç alanı da kapsadığını söylüyorum. İlk olarak olarak, modern dünya-sisteminin tarihsel gelişimini analiz etmeye çalışıyorum. İkinci olarak, dünya sisteminin şu an içinde bulunduğu yapıdaki krizinin analiz etmeye çalışıyorum. Üçüncü olarak modern dünya sisteminin yapısal krizinin bir parçası olan, ama aynı zamanda ayrıntılı özel bir analiz gerektiren bilgi yapılarındaki krizi incelemeye etmeye çalışıyorum.

İşte bu üçlü görev benim mesleğim. Ve bu mesleğin en kısa haliyle en iyi tanımı "tarihsel bir sosyal bilimci" olabilir. Buna karşılık doktoramı sosyolojiden aldığımı ve tüm üniversite görevlendirmelerimi sosyoloji bölümlerinde yaptığımı vurgulamalıyım. Ve elbette Uluslararası Sosyoloji Derneği başkanlığını da yaptım. Bunun gibi dernek üyeliklerimi ortaya çıkarmanın gerekli olmadığını düşünüyorum çünkü hiç biri diğerinden üstün değil. Ve önceden de söylediğim gibi, sosyoloji büyük ihtimalle benim duruşuma başka disiplinlerden çok daha anlayışlı davranacak. ■

[1] *Craig Calhoun, ed. (2007). Sociology in America: A History. Chicago: University of Chicago Press, pp.427-437.*

[2] *Immanuel Wallerstein (coordinator) (1996). Open the Social Sciences: Report of the Gulbenkian Commission on the Restructuring of the Social Sciences. Stanford: Stanford University Press.*

> Brezilya'da Haziran Günleri

Ruy Braga, São Paulo Üniversitesi, Brezilya ve ISA İşçi Hareketleri Araştırma Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi (RC44) ve **Ricardo Antunes**, Campinas Devlet Üniversitesi, Brezilya

Brezilya'daki Haziran Protestoları, ülkenin ekonomik büyüme lokomotifinin sınırlamalarını ve tükenmişliğini işaret ediyor.

Haziran 2013 Brezilya'da sosyal ayaklanmalar tarihine geçecek. 6 Haziran'da São Paulo'da yaklaşık 2.000 kişinin dâhil olduğu ve toplu taşıma tarifeleri zamlarını protesto etme amaçlı bir yürüyüşle başlayan Movimento Passe Livre [Ücretsiz Tarife Hareketi] (MPL) Gençlik Hareketi'nin ülkeyi bu denli sallayacağını hiç kimse hayal bile edemezdi. Ülkede benzer bir patlama ancak 1984 yılında, ülke henüz askeri diktatörlük yönetimi altındayken yaşanabilmişti.

Nitekim Brezilya Kamuoyu ve İstatistik (IBOPE) Enstitüsü tarafından yürütülen bir araştırmaya göre 19–23 Haziran arasında, 22 eyalet başkenti dâhil olmak üzere yaklaşık 400 şehirde, Brezilya nüfusunun yaklaşık% 6 sı gösterilerde ve yürüyüşlerde sokaklara döküldü. Bu toplumsal harekelenme dalgasının üç temel nedeni vardı. Bunlardan ilki, ucuz işgücünün esnek sömürüsüne, iş üretimine ve gelir dağılımı temeline dayanan mevcut kalkınma modelindeki tükenmedir. İkinci neden, ekonomik büyümeyi yavaşlatan Brezilya'daki mevcut birikim rejimine olumsuz etkileri olan küresel ekonomik krizin derinleşmesidir. Üçüncüsü ise, 2005 ve 2010 yılları arasında Gayri Safi Yurtiçi Hâsılanın (GSYH) büyümesiyle birlikte ortaya çıkan az çok görünür olan toplumsal huzursuzluk halinin son aylarda sokaklara taşmış olması ve yaygın bir öfkeye dönüşmesi oldu.

Lula'nın ilk dönemi ortodoks ekonomi politikalarıyla kendini gösterdi ve gürültülü bir yolsuzluk skandalıyla sona erdi. Bu olay hükümeti sosyal harcamaları yeniden düzenleyerek, asgari ücreti enflasyonun üzerine çıkararak ve popular krediyi güçlendirerek rotasını yeniden çizmeye zorladı. Siyaset bilimci André Singer'ın da işaret ettiği gibi bu strateji Lula'nın düzenleme biçimine uygun bir şekilde onun Brezilya nüfusunun en fakir kesimlerinden alacağı seçmen desteğini sağlamlaştırmaya yardımcı oldu.

Ayrıca, kamu borcunun yarattığı artan yükü yönetmek ve işçi sınıfının önemli sektörlerinden destek almak için, federal hükümet işgücü piyasasının formelleşmesini teşvik etti. Bu süreç, işçilere yüksek seviyede bir sosyal koruma sağladı. Son on yılda Brezilya'da üretilen emtia fiyatlarındaki artışla ekonomik büyümenin hızlanmasıyla birlikte artan sosyal harcamaları ve işgücünün korumasındaki artışın bir arada var olabilmesini mümkün kıldı.

>>

Ancak, yavaş yavaş mevcut hegemonik rejim içindeki gizli kritik eğilimler ortaya çıktı. Formelleşmedeki ilerlemelere, hareketli işgücü piyasasına, asgari ücretlerdeki kazanımlara rağmen, mevcut kalkınma modeli aynı zamanda artan iş kazalarına, işçi cirosunun yoğunlaşmasına, yüksek orda dış kaynaklı işgücüne, daha esnek çalışma saatlerine ve bununla birlikte göreli olarak azalan toplu taşıma, sağlık ve eğitim yatırımlarına yol açtı.

Modelin bu diğer yüzü işçiler arasında, özellikle genç işçiler arasında - Vasıfsız, sendikalı olmayan, yarı-vasıflı ve düşük ücretli – az ya da çok kalıcı bir huzursuzluk halini besledi. Bu noktada son on yılda formel iş sektöründe yaratılan işlerin %94'ünün ücretinin asgari ücretten 1,5 kat daha az (yaklaşık 450 ABD doları) olduğunu unutmamalıyız.

Formel işlerin %65'inin 18–28 yaşları arasındaki gençler tarafından yapıldığını düşünürsek, bu toplumsal grup arasında toplumsal rahatsızlığın yoğunluğunu ve bu grubun neden Haziran günlerinin başında temek bir rol oynamaya başladığını anlayabiliriz.

"Plus Marketing" danışmanlık tarafından yapılan araştırmaya göre, Rio de Janerio' da 20 Haziran 2013 yürüyüşü sırasında protestocuların çoğu çalışıyor (% 70,4) ve asgari ücretten daha az kazanç (%34,3) sağlıyor. Buna asgari ücretin üç katına kadar alanları (%30,3) da eklersek Rio de Janerio'da sokaklara çıkan 1 milyonun %64'ten fazlasının kırılgan durumdaki kent proletaryasının bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

İstatistik ve Sosyoekonomik Araştırmalar Bölümü'nün (DIEESE) güncellenmiş bilgilerine göre, 2010 yılından sonra yaşanan grev sayısı 1989 ile 1990 yılları hariç sürekli artış gösterdi, 2011 yılından %75 daha yüksek bir sayıyla, 2012'de zirveye ulaştı. Yavaşlayan ekonomik büyüme ve halen güçlü olan işgücü piyasasının kombinasyonu bu önemli olguyu açıklamak için yardımcı olabilir.

Aslında, sokaklarda gördüğünüz siyasi olarak çok formlu hareketi Brezilya'nın yakın tarihte yerini almış diğerlerinden oldukça farklı. Ayrıca, gösterici profillerindeki değişiklikleri gözlemleyebiliriz: Göstericiler başlangıçta toplu taşımayı kullanan ve MPL kanalıyla 2005'ten bu yana Florianópolis'te, Porto Alegre, Vitória, Salvador gibi birçok şehirde gösteriler ve çeşitli sol partilerle bağlantılı gençlik etkinlikleri düzenleyen öğrenci ve işçilerdi. Eylemler giderek kalabalıklaşırken, São Paulo kentindeki 13 Haziran yürüyüşü sırasında polisin yoğun bir biçimde şiddet uygulaması protestoların artmasını, şehrin çevresine yayılmasını ve buradaki gençliğin artan bir kalabalıkla çeşitli yolları bloke ettiği bir seferberlik sürecin başlattı. Daha sonra, güvencesiz koşullarda çalışan gençlerin ve işçilerin bu kitleselliği geleneksel işçi sınıfının çekti: 11 Temmuz'da, yaklaşık 3 milyon kişi ülkenin temel devlet başkentlerini felç edecek genel bir greve katıldı.

Sonuçta, bu grevler ve gösteriler Brezilya'nın dünyanın beşinci büyük ekonomik gücü haline gelme yolundaki -çoğunluğun yöneticilerinden ve mevcut kalkınma modelinden memnun olduğu- bir orta sınıf ülkesi mitini yıkmış oldu. Güncel hareketlenmelerin döngüsü mevcut gelişim modelinin derin bir huzursuzluk yarattığını ortaya çıkardı, bu yüzden protestoların oldukça uzun bir süre devam etmesi kuvvetle muhtemel.

Bir yandan limanlar, havaalanları, karayolları ve federal yolların özelleştirilmesiyle kendini gösteren özelleştirme döngüsünün başlayışı, diğer yandan sağlık, eğitim, toplu taşıma gibi alanlarda sıklıkla dillendirilen evrensel popüler hak talepleri bir çelişki ortaya çıkarıyor. Bir başka deyişle, Haziran günleri boyunca bir afişten alınarak yeniden üretilen bir cümlede olduğu ifade edildiği gibi "Mesele centler değil, haklarımız!" ■

> "Reform-Devrim"in sınırları

Asef Bayat, Illinois Üniversitesi, Urbana-Champaign, ABD

Cumhurbaşkanı Mursi orduyla yüzleşiyor.

Eski Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in 22 Ağustos, 2013'te hapishaneden tahliye edilmesi bir dönüm noktası teşkil ediyor; 11 Şubat 2011'de Mübarek'in istifasından hemen sonraki gün başlayan, ancak 3 Temmuz 2013'te General El-Sisi'nin İslamcı Müslüman Kardeşler'in adamı olan seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'yi zorla devirmesiyle tamamlanan bir karşı-devrim onarımını işaret ediyor. Ordu anayasayı feshetti ve yeni bir cumhurbaşkanı, parlamento ve anayasa için yeni seçimleri üstlenmek üzere geçici bir sivil hükümet kurdu. Generaller meydan okuyan Müslüman Kardeşler'i, arkasında 1000'den fazla (100 polis de dahil olmak üzere) ölü bırakan şiddetli bir darbe ile bastırmaya başladı. Geri çekilen Müslüman Kardeşler ve kargaşa içindeki "liberal-laik" muhalefet ile, Mübarekçiler coşku ile mest olup, basında, sokaklarda ve devlet kurumlarında saldırıya geçti. Ulusal şovenizm, yanlış bilgilendirme ve kendilerine

>>

düşkünlükten oluşan bir sefahat alemi, onların eski rejimi yeniden kurma fantezilerini besledi. Tutucu kesim - güvenlik şefleri, istihbarat patronları, büyük işadamları ve medya patronları taze kan kazandı. Çok geçmeden denetim, Müslüman Kardeşler'den, yeni yönetime karşı geldiği bilinen herkesi - sol, liberal ve devrimciler de dahil olmak üzere- avlanmasına kadar genişlemeye başladı. Yeni hükümetin eski başkan yardımcısı Muhammed El Baradey dahi kurtulmuş değildi. Devrimciler ("ekmek, özgürlük ve sosyal adalet" için gerçekleşen 25 Ocak 2011 ayaklanmasını başlatan ve gerçekleştiren seçmenleri dağıtanlar), kaskatı kesilmiş halde karşı devrimin ilerlemesini izledi.

İki yıldan fazladır süregelen devrimci mücadelenin ardından nasıl böyle bir geri dönüş yaşanabiliyordu? Eğer devrimler derinden bir değişim demekse, tüm devrimler harekete geçmek için bir fırsat kollayan karşı devrimin tohumlarını da içinde taşır; ancak bunlar, öncelikle geniş toplum desteğine sahip olmadıkları için, nadiren başarılı olur. Louis Bonaparte'ın kötü şöhretli 18. Brumaire'i pek uzun sürmemiş ve Fransız Devrimi kendini yeniden kanıtlamıştır. Avrupa'daki 1848 devrimleri, yeni demokrasilerin eski yönetimleri mağlup etmesi ile yirmi yıl içinde müthiş bir karşı devrim dalgasının üstesinden gelmiştir. 20. yüzyılda, Rusya, Çin, Küba ve İran'daki devrimlere karşı yürütülen iç entrika ve uluslararası savaşların hepsi, bu devrimleri güvenlik-bilinçli ve baskıcı hale getirseler de, başarısız olmuştur. Filipinler'de, ordunun, 1968'deki Marcos-karşısı "Halkın Devrimi"ni izleyen Cory Aquino hükümetine karşı üst üste gerçekleştirdiği darbe girişimlerinin tümü nötralize edilmiştir. Sadece Nikaragua'da, 1979 devrimi sonrası nadir bir demokratik yönetim biçimi deneyiminde, karşı devrim seçim yoluyla başarılı olmuş; ABD destekli Karşı-savaş devrimci Sandinista hükümetine ciddi zararlar vermiş, böylece 1990'da sağcı Violeta Chamorro'nun seçim zaferini garantilemiştir.

Ancak Mısır'da olayların tersine dönüşü aşırı zoraki bir durum değildi. Mısır, Tunus ve Yemen, başka bir yerde de öne sürdüğüm üzere [1], devletin hızlı ve radikal bir revizyonu anlamındaki 20. yüzyıl devrimlerini yaşamadılar; onun yerine, "reform-devrimler", ya da görevdeki hükümetlerin kurumlarında ve bu kurumlar aracılığıyla reformları ısrarla talep eden devrimler gerçekleştirdiler. Bu paradoksal yörüngede, devrimciler geniş toplumsal desteğe sahiptiler, ancak idari güçleri yoktu; dikkate değer bir hegemonya kazandılar, lakin değişimi gerçekleştirmek adına görevdeki devletlerin kurumlarına dayanmak durumunda oldukları için (örneğin, bakanlıklar, yargı, askeriye) fiilen yönetimi ele almadılar. Tabii ki, köklü yerleşmiş çıkarları ile bu kurumların, her şey bir kenara, kendilerini değiştirmesini beklemek oldukça naif bir tutumdu. Bilakis, bir karşı atak şansı kollamak üzere muhalif kaldılar. Devrimciler, çok geçmeden bunların dezavantajını fark etti, ancak kahramanca sokak gösterilerine ön ayak olmanın ötesinde çok az şey yapabildiler; çünkü gerektiğinde uygulamak üzere zorlayıcı bir güç şöyle dursun, sağlam ve tutarlı bir örgütlenme, güçlü bir önderlikten yoksunlardı.

Böylece, İslamcı olmayan devrimciler hızla ötekileştirilirken, son derece organize olan Müslüman Kardeşler, zayıf bir çoğunluğa sahip olmalarına karşın, seçim yoluyla bir hükümet kurmayı başardılar. Ancak devrimin "ekmek, özgürlük ve sosyal adalet" talebini yerine getirmek konusunda başarısız oldular. Aksine, bu her ne kadar, aslında büyük bir revizyona ihtiyaç duyan polis ve istihbarat aygıtları gibi "derin devlet" kurumları ile uzlaşma anlamına gelse de, güçlerini pekiştirmeye odaklandılar.Yönetimi meşrulaştırmak için dini kullandılar, devleti "İslamlaştırmanın" hayalini kurudular, neo-liberal ekonomiyi sürdürdüler ve yönetimde dikkate değer bir yetersizlik gösterdiler. Hali hazırda Mübarek destekçilerinin geniş bir kısmınca hor görülen Kardeşlik, Mursi'nin başkanlığını destekleyen birçok sıradan insanın sempatisini hızla kaybetmeye başladı. Başkanlığının ilk yılı sonunda, Cumhurbaşkanı Mursi ve destekçileri devrimi derinleştirilmesi için bir engel olarak addedildi. Böylece, uygulamadaki Kardeşlik yönetimi karşıtlığı, inancını yitirmiş milyonlarca sıradan Mısırlı ile birlikte 30 Temmuz isyanını yaratan Mübarek karşıtı devrimciler ve karşı devrimci Mübarekçileri müttefikleştirdi. *Tamarrod* (isyan) hareketi, bu birbirine zıt ortakların "ittifak"ına arabuluculuk yapmak için bir katalizör görevi üstlendi. İttifakın aktivistleri 30 Temmuz'dan önce aylarca muhalif toplantıyı düzenlemek üzere gece gündüz çalıştı, açıklamalarına göre, başkan Mursi'nin görevden alınması için 22 milyondan fazla güvensizlik imzası toplandı.

Güçlü bir birleşik liderliği olmayan büyük muhalefeti izlerken ordu cesaret kazandı ve kendisini "Mursi karşıtı devrim"in önderi olarak addederek bu dalgaya liderlik etme hevesine kapıldı. Bu sırada, birçok Mısırlı, ordunun müdahalesini, kilit engeli; yani devrimi aksatmakla itham ettikleri Kardeşlik iktidarını kaldırmak için gerekli bir "devrimci zorlama" olarak gördü. Ancak komutanların ve karşı devrimci ortaklarının 3 Temmuz'dan sonra yapacaklarını hayal bile edemezlerdi. Mursi'nin sürgün edilmesi niyetindeki tamarrod hareketini destekleyen ordu ve karşı devrimci çevrelerin raporları, Kardeşlik iktidarının geniş muhalefeti hali hazırda körüklemiş olduğu gerçeğini gölgelememelidir. *Tamarrod* liderlerinin aklındaki şey ile 30 Temmuz'dan önce milyonlarca sıradan Mısırlının hayallerini fetheden popüler *tamarrod fikri* arasında bir fark bulunuyor. Sokaktaki insanlarla rastgele yaptığım görüşmelerden birinde, işini kaybettiği için ailesini güneydeki Asvan şehrinde bırakarak çalışmak üzere Kahire'ye gelmiş, dört çocuk babası ve turist teknelerinde teknisyen olan bir adamla konuştum. Mursi'ye kızgın halde, Kardeşlik'in "ülkeyi yönetecek aklı olmadığını"; "turizmin haram olduğunu ya da yabancıların evlerine dönmesi gerektiğini savunduklarını"

>>

söyledi. Kardeşlik, "korkunçtur; ancak bu 30 Temmuz, onların sonu olacak ve halk onları devirmek için sokağa çıkacak" diye devam etti. O bunları söylediğinde tarih 9 Haziran'dı, 30 Temmuz'dan üç hafta önce. Kardeşlik, gerçekten de devrildi, ancak zaferi elde eden ordu ve karşı devrim oldu.

Ordunun hamlesi sadece Müslüman Kardeşleri değil, bizzat devrimi de hedef aldı. Tıpkı Mübarekçi muhafızlar gibi, onlar da hiçbir zaman *devrim fikri* ile uzlaşmaya yanaşmadı - Mısır fikri değişmişti; yeni aktörler, duygular ve bir şeyleri yapmanın yeni yolları ortaya çıktı ve bunların kurulmuş hiyerarşileri rahatsız etmesi muhtemeldi - yönetenler ve yönetilenler, zengin ve yoksul, şeyhler ve cemaatten olmayanlar, erkekler ve kadınlar, genç ve yaşlı, ya da öğretmen ve öğrenciler karşı karşıyaydı. Eski muhafızlar egemenliğini tekrar kurmak üzere milliyetçi duyguları çoktan yoğunlaştırmıştır, ancak ekonomik neoliberalizm ile birlikte muhafazakar dindarlığı (Selefi türünü dahi) getirmekte ve onun ideolojik üçlüsünü -Ahlak, Piyasa ve Militarizmi- tekrar uygulamakta tereddüt etmeyeceklerdir.

Karşı devrimin yeniden atağa geçmek konusunda bu kadar kararlı olduğu bilinirken tüm bunlar engellenebilir miydi? Eğer Müslüman Kardeşler gerçekten kapsayıcı ve İslamcı olmayanlarla devrimci bir koalisyon içinde çalışmaya hazırlıklı olsalardı ve eğer İslamcı olmayan muhalefet, seçilmiş İslamcıları, özgürlükçü olmasalar dahi, geniş bir temsili yönetim içinde bir ortak olarak kabul etmeye hazır olsaydı her şey başka türlü sonuçlanabilirdi. Aslında, İslamcılar ile İslamcı olmayan muhalefet arasındaki muhtemel bir güçler dengesi ve bastırılmış eski muhafızlar varsayımsal olarak vatandaşlık, sivil özgürlükler ve hak ve sorumluluklar gibi konularda tartışmak için bir alan - partilerin demokratik oyunun kurallarına göre nasıl oynanması gerektiğini uygulama yoluyla öğrenebileceği bir alan yaratabilirdi. Tabii ki, böyle bir siyasetin sosyal adalet için mevcut güçlü talebi ele alması pek olası değildi, ancak, bu durumda alt sınıflar seferberlik için karşı devrimde sahip olduklarından daha büyük bir fırsata sahip olurdu.

Bu her ne kadar soyut bir spekülasyon gibi görünse de Tunus ile doğrudan alakalıdır. Tunus'taki El-Nahda iktidarı, laik muhalefet ile çalışmaları daha kapsamlı olsaydı, onların sivil ve bireysel haklar için kaygılarını tanısaydı kendi çıkarlarına hizmet etmiş olurdu. Ve Bin Ali karşıtı laik güçler, dini El-Nahda partisini Tunus kamusal alanında bir oyuncu, ve hatta bir ortak olarak kabul etseydi kendi özgürlüklerini güvence altına almış olurdu. Popülist bir karşı devrim, eğer başarılı olursa, sadece siyasi İslam'ı değil, aynı zamanda Bin Ali'nin polis devleti altında "siyasi ölüm"den henüz kurtulmuş laik entelektüel kesimi de ortadan kaldırabilir. ■

[1] *Bayat, A. (2013) "Revolution in Bad Times." New Left Review 80: 47-60.*

>Sokak Devlete Karşı

Mohammed A. Bamyeh, Pittsburgh Üniversitesi, ABD, ve ISA *International Sociology Reviews* Editörü

Kahire'de soskak sanatı oldukça yaygın ve siyasi.Bu duvar resmi Antik Mısır mücadelelerini çağdaş şehitlerin görüntüleriyle birleştiriyor.
Fotoğraf; Mohammed Bamyeh.

Mısır Devrimi'nin ilk büyük aşaması sona erdi: 11 Şubat 2011 ile 14 Ağustos 2013 arasındaki süreç, net olarak belirli bir dönemi teşkil ediyor. Bu dönem eski rejimin belirgin çöküşü ile başlar. Rejimin, intikama susamış halde, ancak bu kez bir farkla: devrimin yanında hareket ettiğini öne sürerek dönüşü ile sona erer. Nüfusun belirgin bir çoğunluğu kısa süren Müslüman Kardeşler iktidarından hoşnutsuz oldu. Bu da, Mısır tarihinde demokratik biçimde seçilmiş ilk başkanı görevden alan askeri müdahaleye bir zemin hazırlamış oldu.

Ancak, Mursi'nin görevden alınmasını destekleyen sıradan bireylerin, ordunun Mursi yanlısı iki kampı bastığı, yaklaşık 1000 kişiyi öldürdüğü 14 Ağustos'taki kan gölünü ya da ondan önceki daha küçük iki katliamı gerçekten amaçladığı söylenemez. Ya da bu insanların, ordunun şimdi yapmaya çalışıyor gibi göründüğü üzere, Mübarek yönetiminden de sıkı şekilde ülkeyi kontrol etmeye çalışmasını arzuladıkları ileri sürülemez. Sonuç olarak, Mübarek'in 30 yılı süresince, şu an iktidarda olan askeri rejimin işlediği zulümlere benzer hiçbir şey yoktur. Yahut Mübarek dönemi, böylesine tek tipleşmiş bir rejim yanlısı basına tanık olmamıştır. Şu an Mısır illerinin üçte ikisi üst düzey askeri ya

>>

da polis memurlarınca yönetiliyor. En dikkat çekici olan şeyse, son iki buçuk yıldır buna dair çok az emare göstermelerine karşın eski rejimin güvenlik aygıtlarının nasıl tekrar böylesine bir güçle geri geldiğidir. Eski devlet sanki uygun zaman geldiğinde tüm kanlı potansiyeliyle yeryüzüne çıkmak üzere yeraltının, artık kimsenin var olduklarını tahmin edemeyeceği kadar derinliklerine gitmiş gibidir. Bu, şiddet üzerinde gelişen bir aygıttır: rakiplerini şiddet kullanmaya teşvik etmek için elinden geleni yapan, böylece devlet güvenlik kuvvetlerinin tüm gücünü uygulamasını meşru gösteren bir aygıt.

Yine de, Mısır Devrimi'nin karmaşık dinamikleri devlet gücüne karşı mücadele açısından özetlenemez. Aslında, Ocak 2011'den bu yana devrimci enerjinin çoğu, belirli bir kişi ya da partinin yönetimi ele alması taleplerinden ziyade, devlet karşıtlığı ile boşaltılmıştı. Sıradan anarşist eğilimlerden kaynaklanan bu popüler tutum, ne örgütlü siyasi partiler ne de ordu -devletin kontrolünü ele almak için mücadele eden güçler - tarafından anlaşıldı. Gerçekten de, Mısır Devrimi'nin en az göz önünde bulundurulan özelliklerinden biri, dinamizminin ikili kaynağıydı: elimizde bir yandan, herhangi bir kuvvet tarafından yönetilmeyen ancak devlet dayatmalarına karşın, eski dışarıda yaşama tekniklerinden kaynaklanan sokak dinamizmi vardı. Diğer yandan, sokak dinamizmini asla yeni bir çağın ve yeni düşünce yollarının habercisi olan büyük bir devrimci gösteri olarak değil, sadece kendi gündemleri için siyasi fırsatlar olarak gören örgütlü güçler - başta Kardeşlik ve askeriye, ama ayrıca örgütlü liberal partiler - vardı. Aslında, kişi, mevcut hükümetin tabakalaşmış bileşiminde, demokrasiye giden sönük yol haritasında (ki zaten devrik cumhurbaşkanı tarafından neredeyse kelimesi kelimesine önerilmişti), desteklediği medyanın okunamayan kalitesinde, ve kriz sırasında kontrolsüzce saçtığı sayısız düşük dereceli komplo teorilerinde görüldüğü üzere Mısır'ın siyasi elitinin entelektüel bayağılığınca çarpılmış durumda.

Mısır Devrimi, tıpkı tüm son Arap ayaklanmaları gibi, büyük ölçüde sıradan bireylerin hareketiydi. "Sıradan" kelimesiyle, ayrıntılı ideolojik taahhütleri ve parti üyelikleri bulunmayan; ve Ocak 2011'den önce sokaktaki siyasi protestolarda neredeyse hiç yer almamış ve seçimlerde nadiren oy kullanmış bireyleri kastediyorum. Sıradan insanların bu devrimleri karizmatik liderler ya da hiyerarşik örgütlerin rehberliğine dayanmıyordu. Katılımcılarına göre onlar, küçük adamın artık tarihin bir öznesi olduğunu kanıtladılar. Bu yeni görüş, her yerdeki çok sanatsal yaratıcılık ve oldukça dinamik bir tartışma ve konuşma ortamı da dahil olmak üzere geniş bir zenginleştirilmiş bağlılık kültürüne neden olurken, tabandan gelen bu sosyal dinamizmini andıran ya da en azından kendisi bu dinamizmden ilham alan bir devlet yaratmadı. Görünen o ki, sıradan Mısırlıların çoğu, kendi devrimlerinden, onları sadece yöneten değil, onlarla birlikte yaşayan bir devlet istiyordu. Ancak Mısır devleti genel olarak bu beklentiye göre yönetilmedi ve Ağustos katliamından sonra tahayyül edilenlerden daha da uzaklaşılmış oldu.

Mısır'da mevcut iktidar sahipleri, Ağustos katliamının nihai kaynağı olan, bağışlamayan bir kutuplaşma ortamından yararlanmakta. Bu ortam bir tarafı diğerine karşı korumayı vaat eden herhangi bir hükümete yarar sağlamaya meyilliyken, aynı zamanda siyasetin, aleyhtarları ortadan kaldırma sanatı olarak algılanmasına yol açan bir ortam. Bu mantık, 14 Ağustos'ta, büyük ölçekli bir katliamına:"halkın iradesi" diye meşrulaştırılan bir insanlık suçuna yol açan çeşitli çatışmalar üretti. Diğer liberal güçler arasında, Vafd Partisi, güvenlik güçlerinin yalnızca onlara, muhtemelen 26 Temmuz'da General Sisi'yi destekleyerek, ona "terörizm" ile mücadele etmek üzere yetki veren (bununla nüfusun üçte biri kadarını kastediyor olmalı) "halk" tarafından verilen görevi yerine getirdiğini savı ile bu korkuyu hemen kabul etti.

Ancak, 14 Ağustos'ta meydana gelen şey "halkın" iradesi olsaydı dahi, hala bir insanlık suçu teşkil ederdi. Böylesi bir suç olağan hazırlıklarla: Mısır medyası ve bazı Mısırlı entelektüellerin durmaksızın yaptığı gibi düşmanı insanlıktan çıkarmakla başlar, böylece katliam haklı ve mantıklı görünür. İkincisi, bu suç siyasi hayata belirli bir yaklaşımı: siyasetin, düşmanı tamamen saf dışı bırakma sanatı olduğu inancını gerektirir. Ve üçüncüsü, böyle bir görevin hakikaten tamamlanabileceğine duyulan bir inanç gereklidir. Bu üç düşünce biçiminin tümü de son aylarda bolca sunulmuştur. Ancak, özellikle de 3 Temmuz'dan beri, Kardeşlik'in düşmanlarının, hareketi ilk ve son kez bitirme zamanının geldiğini söylediğini duymaktayım. Bu nedenle, bir insanlık suçu, son tahlilde batıl bir eylemdir: küçük bir katliamın anlamayı istemediğimiz bir problemi çözeceği yönünde bir inançtır. Eğer devrimler bu akla hizmet ederse, Herbert Marcuse'nin henüz 1940'ta gördüğü üzere, kendilerinin de kurtarılması gereken batıl inanç tarafından bitirilirler. ■

[1] *Bamyeh, Mohammed A. (2013) "Anarchist Method, Liberal Intention, Authoritarian Lesson: The Arab Spring between Three Enlightenments." Constellations 20(2): 188-202.*

> Aşağılanmadan Başkaldırıya

Polat Alpman, Ankara Üniversitesi, Türkiye

The Talcid Man – Gezi Parkı protestolarının simgelerinden biri- biber gazına maruz kalındığında kişinin gözlerindeki acıyı hafifleten talcid solusyonuna ithafen.

İslami Muhafazakarlık Türkiye'de ilk kez değil üçüncü kez desteğini daha da arttırarak iktidara geldi. Bunu yaparken siyasi, sosyal ve hatta kültürel tahakküme giden bir siyasi yol izlemekte. Türk ordusunun vesayetini kaldırmaya çalışırken ekonomik ve siyasi reformlarla Kürt meselesinin ve başörtüsü meselesinin tıkanıklığını açmaya çalışıyor. Avrupa birliğini bir ideal olarak sunuyor ve psiko-ekonomik yönetimiyle Türkiye'yi uluslararası pazarlara karşı misafirperver ve bölgesindeki dış ilişkilerde etkin hale getirmeye çalışıyor.

Zaman içinde rejim çoğunluğun desteğini aldı ve bu durum bugün yaşanan sosyal hayatı biçimlendirme pratiği için bir motivasyon kaynağı oluşturdu. Türk ordusunun siyasi etkisi giderek azalırken, bugün giderek daha da hükümet yararına çalıştığı düşünülen polis kuvvetleri güçlendi. Akademi ve medya sansüre maruz kaldı (ya da oto-sansür uyguladı). Tuhaf bir "büyük adam" söylemi ve "beyefendi [1]" siyaseti rutinleşti.

Halihazırda, kentsel dönüşüm, baskıcı taşeronluk kullanımı mağdurlarının sessiz kızgınlığıyla ve ekonominin sözde güçlendirilmesine rağmen çoğunluğun maddi durumunun iyiye gitmemesiyle belirginleşen memnuniyetsizlik dillendirilmeye devam ediyor. Cezaevlerindeki açlık grevleri kişinin anadilde yasal savunma yapma ihtimali talep ediyor. Sahte bahanelerle Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs kutlamalarına kapatılması gibi çok sayıda Aleviyi katletmiş Yavuz Sultan Selim ismiyle İstanbul'a 3. köprünün yapılması da pek çok kişide kızgınlık yaratıyor. Bununla birlikte Pozantı cezaevinde Kürt çocuklarına yönelik şiddetin, işkencenin, tecavüzün eşzamanlığı, 2011 yılında yaşanan Roboski/Uludere katliamı ve 2013'deki Reyhanlıdaki "terörist" bombalama olayları konusunda da hükümet sorumluluk almak istemiyor.

Gezi Parkı olayları sadece bir protesto olarak başladı. Ancak, Başbakan için bu protesto iç ve dış komplolarla yaratılan bir ideolojik provokasyondu. Aşırı güç istenci ve demokrasinin gerektirdiği uzlaşıya varma konusundaki isteksizliği nedeniyle Başbakan sokakları etkin bir biçimde kendi siyasetinin bir uzantısı haline dönüştürdü. Başbakan sokağa çıkanları "çapulcular" olarak niteleyip belli

>>

grupların çıkarlarına hizmet etmekle suçladı. Parmağını sürekli protestoculara karşı sallayıp, onlara halk düşmanı ilan etmeseydi ve protestocular polis tarafında öldürülmeseydi bir uzlaşmaya varmak çok daha kolay olabilirdi oysa.

1 Haziran'da insanlar polis barikatlarını aşarak topluca Gezi Parkı'na girdi ve buradan seslerini dünyaya duyurdular. Polis geri çekildi ve parkı eylemcilere bıraktı ve park şikayetlerin dile getirildiği bir festival alanına dönüştü. Kendi mizah anlayışı, grafitileri ve yaygın sosyal medya kullanımıyla kendini tanımlayan yeni bir direniş kültürü hava ortaya çıktı. "Kadınlara, eşcinsellere, seks işçilerine küfretme" ya da "küfürle değil inatla diren" gibi sloganlarıyla cinsiyetçi söylemleri ifşa eden Feminist ve LGBT hareketler ön sıralarda yer aldı.

15 Haziran Cumartesi günü Başbakan Gezi olayların arkasında gizli güçleri ortaya çıkarma iddiasıyla Ankara'da bir miting düzenledi. Burada ertesi gün İstanbul'da bir eylem olacağını ve o nedenle Gezi Parkının hemen boşaltılması gerektiğini söyledi. Hemen ardından polisin gaz bombası, tazyikli su ve cop kullanarak saldırması tam bir fiyasko dönüştü. Hafta sonu bir şenlik alanı gibi olan parktaki çocuklarlar, yetişkinler, engelliler gaz bombalarının ani istilasıyla şaşkına döndü. Ertesi gün Başbakan yaralılarla, hatta ölülerle dolu hastaneleri umursamadan pek çok eylemci gözaltındayken gövde gösterisi sözünü tutarak bir miting gerçekleştirmek için temizlenmiş /tasviye edilmiş İstanbul'a geldi.

Direniş devam etti. İnsanlar hükümet siyasetin ve kentin geleceğini tartışmak için Gezi Parkı'nda ve diğer parklarda toplandılar. Onlar kendi dillerini, kendi kültürlerini ve kendi kent bilinçlerini yaratıyorlardı. Toplumsal hareket, hükümetten etnik toplulukları korumasını ve toplumu sadece çoğunluk değil çoğulluk olarak görmesini talep etti. İfade ve örgütlenme özgürlüğünün kısıtlanmamasını istedi.

Gezi Parkındaki hareket protestodan isyana ve bugün isyandan direnişe evrilirken demokrasinin kurumsallaşmasıyla kişi yönetimini ortadan kalkmasını isteyen en önemli toplumsal hareketlerden birine dönüştü. Gezi talepleriyle birlikte protestocular Kürt meselesine de dikkati çekiyorlar. Şimdi herkes hükümetin bu meselelere nasıl yaklaşacağını ve izlediği yolu değiştirme yetkinliğine sahip olup olmadığını görmeyi bekliyor / merak ediyor. ■

[1] *Recep Tayyip Erdoğan için sıklıkla kullanılan ve tek adam yönetimi işaret eden "beyefendi" söylemi.*

> Gezi Parkı: Direniş Sanatı

Zeynep Baykal, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye ve ISA Irkçılık, Milliyetçilik ve Etnisite Araştırma Komitesi Üyesi ve **Nezihe Başak Ergin**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye ve ISA Bölgesel, Kentsel Gelişim ve Sosyal Sınıflar, Sosyal Hareketler Araştırma Komitesi Üyesi

İstanbul'un simgelerinden Atatürk Kültür Merkezi'nin ön cephesi, Merkez'in yıkılmasına ve Gezi Parkı ve Taksim Meydanı için önerilen değişime karşı direnişin, resim galerisi haline geldi.

>>

"Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim"

Nazım Hikmet

Sadece Türkiye için değil tüm dünya için biricik ve ilham verici direniş ayları olan geçtiğimiz haziran ve temmuzda, yaşadıklarımıza dair hislerimizi ifade etmek çok zor bizim için. "Her yer Taksim, her yer direniş" farklı dil ve nedenlerle söylenen bilindik bir slogana dönüştü. Çevresel ve kentsel bilinçleriyle pek çok insan İstanbul'daki Taksim Gezi parkının yıkımını protesto etmek için bir araya geldi. Buna karşılık kimse "iki üç ağacı" korumanın böyle büyük bir özgürleşme ve onur hareketine dönüşebileceğini düşünmemişti.

Ne var ki, bu hareketin sadece parkın yıkımına karşı bir tepki olduğunu söylemek güç. Gezi daha çok Başbakanın gençlerin ve kadınların özel hayatına müdahalesini ve insan hakları ifade, düşünce özgürlüğüne yapılan kısıtlamalarla ateşlenen bir hareket olarak kendini gösterdi. Protestolar tartışılmadan ve kimseye danışılmadan bir gecede geçirilen yeni yasalara, insanların şehir merkezinden, gecekondulardan, sosyal konutlardan ve eski yerleşim yerlerinden çıkarılmasına yönelik tepkileri de içeriyordu. Bu ve buna benzer tondaki resmi söylemlerin eylemlerin sürdüğü iki ay boyunca devam etmesiyle ve artan polis müdahalesiyle gün geçtikçe çok daha fazla sıradan insan eylemlere katılmaya başladı. Protesto alanları savaş alanına döndü. Polisin eylemcilere müdahalesi yakın zamanda pek çok kez gözler önünde yaşanmıştı aslında. 2013'de Taksimde gerçekleşmesi planlanan 1 Mayıs törenlerine orada devam edilen projeler gerekçesiyle hükümetin izin vermemesi üzerine, yıkılıp yerine bir alıveriş merkezi yapılması planlanan Emek Sineması önündeki gösterilerde örneğin Emek sineması gibi pek çok sanat mekanı son yıllarda aynı kaderi paylaştı Türkiye'de. 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak seçilen İstanbul'da tarihi değer taşıyan Atatürk Kültür Merkezi, Muammer Karaca Tiyatrosu gibi pek çok salon kapatıldı. Hükümet sanata, sanatçılara, onlara ayrılan bütçeye, tiyatrolardaki oyun seçimlerine sahnelemelerine, kostümlerine kadar saldırgan, yıkıcı bir tutum sergilemeye devam etmekte.

Pek çok yönden çitlemeye karşı kentsel müşterekleri savunan, meslek grupları, dernekler, siyasi platformlar, kentsel sorunlarla yıllarca mücadele eden mahalle dernekleri Taksim Dayanışması'nın bayrağı altında bir araya geldi. Yine bu günlerde, farklı sol, sosyalist, Kürt, anarşist ve LGBT gruplar, Kemalistler, ya da farklı sınıflardan ve nesillerden "sıradan halk", ve de özellikle "X / Y kuşağı diye anılan gençler neşeli bir ruh ve ortak duygularla dolu bir halde birlikte yürüdü.

Gezi Parkı kenti bir "sanat eseri" haline getirerek; kent hakkı, şehir merkezine girebilme ve şehir merkezini kullanabilme hakkı, kamusal alana dair karar verme süreçlerine dahil olma hakkı ve kendini gerçekleştirebilme hakkı için adeta bir parlak bir umut ışığı haline dönüştü. Direnişle ilişkili ana kavram Başbakan Erdoğan'ın protestoculardan bahsederken kullandığı "Çapulcu" kavramı oldu. Gezi öncesinde olumsuz çağrışımlarıyla bilinen bu kavrama göstericiler olumlu anlamlar kazandırdılar. Çapulculuk artık haklar için insanlık onuru için savaşmak, her türlü baskıya karşı durmak anlamına gelmeye başladı. Sivil direniş parti politikasının ötesine geçerek ülke çapında şehirlerde kapalı salonlardan mahalle parklarına taşan "dayanışma forumlarıyla" kolektif bir performans ve dil oluşturdu.

Sözde "haber kanallarının" da yalnızca hakim ideolojiyi yansıttığı böyle bir ortamda gücünü yaratıcı bir mizahtan alan sanat, sosyal medyada dolaşıma girerek yaygınlaştı. Bu dolaşım güç odaklarını da şaşırtarak sunduğu yeni repertuarla alışılagelen siyasi geleneklerde bir kırılma yarattı. Bu savaşımcı ama aynı zamanda karnavalvari günlerde yaratıcılık, sanat ve mizah geleneksel metaforların ötesine geçen ve tekrar sahiplenilen ve talep edilen duvarlara yazılan, sokaklarda dillendirilen yeni umut sloganları yarattı.

Çok çeşitli görüntüler, kelimeler, kültürel unsurlar farklı grupları bir araya getiren ortak demokratik talepleri yansıtıyordu. Genellikle apolitik olmakla suçlanan 80'ler ve 90'lar gençliğinin mizahi kültürel birikimiyle harmanladığı orantısız zekası, 6 kişinin ölümüyle, pek çok yaralıyla ve gözünü kaybeden eylemciyle gözler önüne serilen polisin "orantısız şiddetine" karşı inatla direndi. Direniş esnasında eylemciler kendi çapulcu marşlarını söylediler. "Muhteşem Yüzyıl", "Behzat Ç" gibi çok izlenen televizyon dizilerinin oyuncuları eylemlere destek verdiler ve bir anlamda direnişin de popüler simalarına dönüştüler. Sadece Türkiye'den değil dünyadan da Patti Smith, Joan Baez, Roger Waters gibi sanatçılar konserlerinde, videolarla, fotoğraflarla sosyal medyayı da kullanarak eylemlere destek verdiler. Popüler filmlerden alınan ve dil oyunlarıyla uyarlanan cümleler çok

>>

zengin bir slogan repertuarı yarattı: "V for Vendetta V for Vildan teyze" adıyla eyleme katılan ev kadınlarının sembolü oldu, "Gündüz Clark Kent, Gece Süperman" eyleme katılan beyaz yakalılardan bahsederken kullanıldı. Bunlar gibi popüler şarkılar ("Everyday I'm shuffling"'den "Everyday I'm çapuling"'e), şarkıcılar ("Justin Bieber"' dan "Just in Biber"'(Yoğun biber gazı kullanımına atfen) e), futbol ve ticari sloganlar ("Nokia connecting people"- Nokia insanları bağlar, birleştirir- 'den "Fascism connecting people" -Faşizim insanları birleştirir' -e) eylemcilerin yaratıcı zekalarıyla hareketin sloganlarına dönüştü.

Atatürk Kültür Merkezi'nin dış cephesi efsanevi 1 Mayıs fotoğraflarındaki gibi eylemin "müşterek yüzü" yapıldı. Bunun dışında Gezi Parkı tiyatro, dans performansları, film gösterimleri, müzik dinletileri gibi pek çok sanatsal yaratıya sahne oldu. CNN Türk televizyonun polis saldırısının en şiddetli olduğu zamanlarda yayınladığı penguenler belgeselinden hareketle "penguen" bir nevi direnişin maskotu haline geldi haline ve duvar resimlerinde sıklıkla kullanıldı. Sekiz saat boyunca AKM karşında "sadece durarak" yeni bir direniş biçimi başlatan "Duran adam" koreograf Erdem Gündüz, Talcid (biber gazının etkisini azaltmaya yarayan ilaç) adam, Kırmızılı kadın" (direnişin ilk günlerinde biber gazına doğrudan maruz kalan kadın), polis karşısında kitap okuyan eylemciler zihinlerimizde yer etti ve bu kolektif sembollerin olarak görselleri, çizimleri sosyal medya kanallarında yer aldı.

Başbakanın "tencere tava hep aynı hava" diyerek eleştirdiği tencere ve tavalarla evlerden gürültü çıkarma ve çatışmaların yoğunluğunu yitirmesinin ardından başlayan sokaklardaki merdivenleri gökkuşağı renkleriyle boyama eylemleri de iz bırakan yaratıcı direniş biçimlerinden oldu.

Özetlemek gerekirse, Gezi Parkı protestolarının yeni bir siyasallaşma, geleneksel siyasetin ötesinde yeni bir kolektif hafıza ve dili temsil etmekte olduğunu söylemeliyiz. Birçok siyasetçi inkâr etse de pek çok akademisyenin altını çizdiği gibi; kentsel mekanın "her zamanki siyasetin" gizlediği "mekansal" adaletsizlikleri ortaya çıkarma potansiyeli vardır. Geziyle sanat toplumsal ayrımları açığa çıkararak, etkileyici sahnelerle bilincimizin derinliklerine işleyerek evrensel bir birliktelik yarattı. "Chapulling,"olarak dillendirilen kolektif çapulcu sanatı sokakların duvarlarından silinse de onu gezi direnişine şahit olanların, direnişe katılanların kalplerinden ve belleklerinden silmek hiç de kolay görünmüyor. Bu süreçte öldürülen Ethem Sarısülük, Abdullah Cömert, Mehmet Ayvalıtaş, Medeni Yıldırım, Ali İsmail Korkmaz ve Ahmet Atakan için bir teselli bulmanın imkanı olmasa da, yazımızı duvarlara yazılmış iyimser bir sloganla bitirelim: "Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak, sil gözyaşlarını". ■

> Temel Gelir Ödeneklerinde Hindistan Deneyimi

Guy Standing, Doğu ve Afrika Çalışmaları, İngiltere

Küreselleşme dünya nüfusuna yalnızca daha büyük eşitsizlikler değil aynı zamanda kronik ekonomik belirsizliği de getirdi. Hükümetler ekonomik güvensizliği azaltmak için sosyal koruma sistemlerini etkili biçimde geliştirmek ya da uygulamak konusunda başarısız oldu. Yöntem testleri, davranış testleri, seçicilik, hedef belirleme, koşulluluk ve istihdam programlarına odaklandılar. Özgürleştirici evrensellik her yerde kurban edildi.

Bu bağlamda, evrensel koşulsuz temel gelir ödeneklerine, yani asgari bir gelire sahip olmalarını sağlamak adına tüm vatandaşlara verilen nakit transferlerine karşı yeni bir ilgi ortaya çıktı. Koşullu nakit transferleri tüm dünyada popüler hale gelmişken, koşulsuz evrensel alternatif yeterince göz önünde bulundurulmadı. SEWA'da (Serbest Çalışan Kadınlar Derneği), Hindistan'daki bu tip evrensel gelir ödeneklerinin etkinliği hakkında pilot çalışmalar başlatmak üzere UNICEF tarafından finanse edilen bir projede yer aldım.

Hindistan'da, nakdi yardımlar hakkındaki kamusal tartışma oldukça çekişmeli. Bir tarafta, şimdi meclis huzurunda olan Ulusal Gıda Güvenliği Yasa Tasarısı'nda planlandığı üzere Kamusal Dağıtım Sistemi'ni nüfusun %68'ine yaymayı uman gıda sübvansiyonlarının savunucuları bulunuyor. Eleştirenler bunun yolsuzluğu daha da kötüleştireceğine, büyük bir meblağa mal olacağına, düşük kaliteli gıda sunacağına ve sürdürülebilir olmadığına inanmaktalar. Diğer tarafta ise, nakdi transferleri savunanlar, kamu hizmetlerini yürürlükten kaldırmayı ve sosyal harcamaları kesmeyi istemekle itham ediliyor. Asıl sorun şu ki, mevcut politikalar, yüksek ekonomik büyümeyle geçen yirmi yılın sonunda 250 milyondan fazla insanı, yani nüfusun yaklaşık %30'unu yoksulluk batağında sürükledi.

Bu bağlamda, 2011 yılında temel gelir ödeneklerinin etkisini test etmek için SEWA koordinatörlüğünde, UNICEF tarafından finanse edilen iki pilot uygulama başlattık. Sonuçlar 30-31 Mayıs 2013'te Delhi'de düzenlenen, Planlama Komisyonu Başkan Yardımcısı ve nakdi transfer politikalarından sorumlu Kırsal Kalkınma Bakanı'nın katıldığı bir konferansta sunuldu. Daha sonra Sonia Gandhi'nin isteği üzerine özel bir sunum gerçekleştirildi.

Madhya Pradesh'te bulunan sekiz köyde, her erkek, kadın ve çocuğa, başlangıçta her bir yetişkin için 200 rupi ve her çocuk için anne ya da veliye 100 rupilik bir aylık ödeme yapıldı: bu rakamlar daha sonra sırasıyla 300 ve 150 rupiye yükseltildi. Ayrıca bir kabile köyünde de, 12 ay boyunca her bir yetişkine 300, her bir çocuğa 150 rupi ödeyerek benzer bir proje yürüttük. Başka bir kabile köyü ise karşılaştırma için kullanıldı.

Para başlarda nakit olarak doğrudan bireye ve üç ay sonra ise banka ya da kooperatif hesaplarına iletiliyordu. Ulusal makamlar ve devlet yetkilileri, bu büyük ülkenin genelinde doğrudan nakdi yardım sunmaları halinde bilmeleri gereken dersleri aldı.

Pilot bölgelerde köylülerin nakit ödenekleri gıda sübvansiyonları yerine kullanmalarına izin verilmedi. Alıcılara hiçbir koşul empoze edilmedi. Bunu son derece önemli buluyoruz. Koşulluluğu savunan kişiler, kendi yararlarına olan şeyi yapmak konusunda insanlara güvenmediklerini ve bunu ancak siyasetçilerin bilebileceğini söylüyorlar.

Pilot uygulamaların proje müellifleri temel gelir ödeneklerinin düzgün kamu hizmetleri ve sosyal yatırımlar ile birlikte ideal biçimde çalışacağına ve söz sahibi bir organizasyon - örneğin; üyelerine birlikte hareket etme olanağı veren bir kurum - tarafından uygulandığında daha iyi faaliyet gösterebileceğine inanıyorlar. Benim yıllardır temel gelir konusundaki tutumum bu olmuştur, uygulama, ancak ve ancak savunmasız taraf kurumsal temsile sahipse en iyi şekilde çalışacaktır. Bu nedenle, bu iddiayı test etmek üzere, seçilmiş köylerin yarısında SEWA çalışma yürütürken, diğer yarısında bir çalışma yapılmadı.

Eleştirenler, nakdi yardımların, boşuna ve enflasyonist olacağını ve işgücü arzını düşürerek büyümeyi azaltacağını öne sürüyor. Savunucular ise gelişmiş yaşam standartlarının ve toplum temelli ekonomik kalkınmanın kilidini açmak için bir potansiyele sahip olduklarına inanıyorlar.

>>

TEMEL GELİR ÖDENEĞİ ALAN AİLELERDEKİ ÇOCUKLAR EĞİTİMLERİNİ GELİŞTİRMEYE DAHA MEYİLLİ, 2012

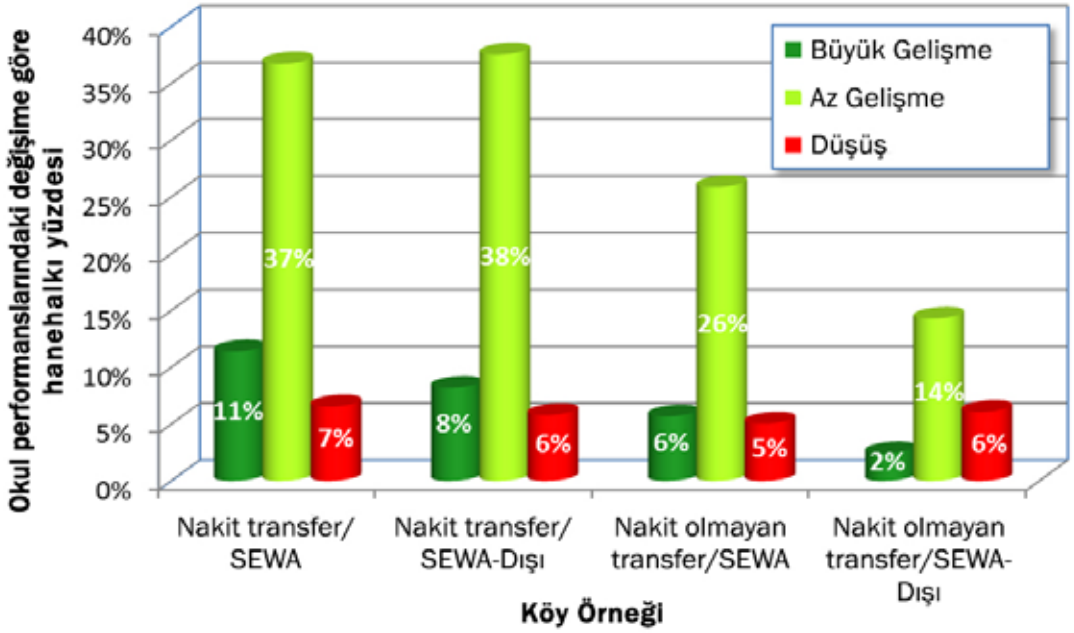

Şekil 1

Birçok demografik, sosyal ve ekonomik özellikler hakkında veri toplayan temel bir sayım ve sonrasında aynı yönleri kapsayan bir ara ve nihai değerlendirme anketi ile başlayarak, temel gelir alan köylerdeki sonuçlarla kimsenin temel gelir almadığı diğer on iki "kontrol" köyündeki sonuçları karşılaştıran randomize kontrol çalışmalarını (RTC) kullanmak suretiyle on sekiz aydan fazla süreyle temel gelir ödeneklerinin etkisi üzerinde çalıştık. Buna ek olarak, bağımsız bir ekip tarafından birey ve aile deneyimlerini açıklayan 80'den fazla detaylı vaka çalışması yürütüldü.

Yapmamız gereken daha çok analiz var, ancak konferansın gösterdiği üzere hikaye oldukça açık. Birkaç bulgudan bahsetmeden önce belirtmeliyim ki, bazı iddiaların aksine, çoğunluk sübvansiyonları (pirinç, buğday, gazyağı ve şekeri kapsayan) tercih etmedi ve temel gelirler deneyimlerinin bir sonucu olarak çoğu kişi sübvansiyonlar yerine nakdi tercih etti. Burada çıkan on bir sonuç dikkat çekiyor.

1. Birçoğu parayı konut, tuvalet, duvar ve çatılarını iyileştirmek ve sıtmaya karşı önlem almak için kullandı.

2. Beslenme, özellikle belirlenen kast (SC) ve belirlenen kabile (ST) içinde gelişti. Belki de en önemli bulgu, küçük çocukların, ve daha çok kızların, ortalama ağırlık-yaş oranında (Dünya Sağlık Örgütü z-skoru) belirgin bir gelişme olmasıydı.

3. Artan finansal likidite ile mümkün kılınmasıyla, karne ile alışveriş yapılan dükkanlardan pazarlara bir kayma vardı. Bu, hükümetin düzenlemiş olduğu gıda güvenlik sistemi olan Kamu Dağıtım Sistemi'nin (PDS) dağıtım noktalarından alınmış, çoğunlukla çuvallarda çakılla karıştırılmış, dar içerikli bayat sübvanse tahılları yerine daha fazla taze sebze ve meyve sağlayarak beslenme düzenini iyileştirdi. Daha iyi beslenme, mevsimlik hastalıklar oranının düşmesi ve daha düzenli ilaç alımıyla birlikte özel sağlık hizmetlerinin daha fazla kullanılmasına bağlı olarak, çocukların sağlık ve enerjisini geliştirmeye yardımcı oldu. Kamu hizmetleri mutlaka geliştirilmeli!

4. Daha iyi sağlık, bununla birlikte ailelerin ayakkabı gibi ihtiyaçları alabilmesi ve okula ulaşım masrafını karşılayabilmesinin de sonucu olarak, ilerletilmiş okul devamlılığı ve performansı (Şekil 1) konusunda açıklayıcı nitelikteydi. Ailelerin kendi kendilerine harekete geçmesi önemli. Masraflı koşulluluğa gerek yoktu. Yetişkin gibi davranılan insanlar yetişkin olmayı öğrenir; çocukmuş gibi davranılan insanlar da çocuksu kalırlar. Hiçbir koşulluluk, kendinize uygulanmasına memnuniyetle razı olmadığınız sürece, ahlaki olarak kabul edilebilir değildir.

5. Proje eşitlik konusunda olumlu sonuçlar verdi. Birçok bakımdan, dezavantajlı gruplar üzerinde daha büyük bir olumlu etki bulunuyordu - alt kast üyesi aileler, kadınlar ve engelli olanlar. Birden, kendilerine hane halkı içinde daha güçlü bir pazarlık etme olanağı sağlayan, kendi paralarına sahip oldular. Engellileri güçlendirmek ne yazık ki sosyal politikanın ihmal edilmiş bir yönüdür.

6. Temel gelir ödenekleri küçük ölçekli yatırımlara yol açtı - daha fazla ve iyi tohumlar, dikiş makineleri, küçük dükkanların kurulması, ekipmanların tamir edilmesi ve benzeri. Bu da daha fazla üretim, ve sonuçta daha yüksek gelir ile ilişkiliydi. Üretim ve büyümedeki olumlu etki, arz esnekliğinin, temel gıda ve ürünlere olan talepteki

>>

TEMEL GELİR ÖDENEĞİ ALAN AİLELER İÇİN GELİR SAĞLAYAN İŞLER ARTTI, 2011-12

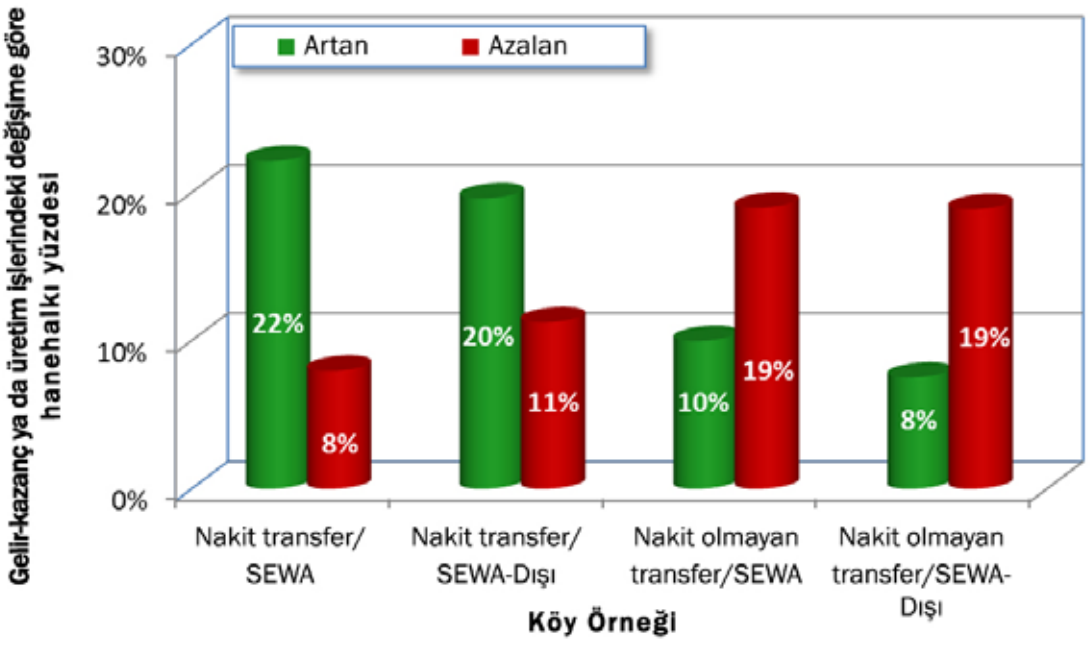

Şekil 2

herhangi bir artışın yaratacağı enflasyonist baskıyı dengelemesi anlamına gelir. PDS tarafından yok edilmiş yerel tahıl üretiminin canlanışını görmek cesaret vericiydi.

7. Şüphecilerin aksine, ödenekler daha fazla emek ve çalışmaya yol açtı (Şekil 2). Ancak hikaye biraz farklı. Geçici ücretli emekten, zorunluluk nedenli dış göçü azaltan kendi hesabına yürütülen (serbest meslek) tarım ve iş faaliyetlerine bir kayma vardı. Kadınlar erkeklerden daha kazançlı çıktılar.

8. Emek esaretinde (*naukar, gwala*) umulmadık bir azalma görüldü. Bunun yerel kalkınma ve eşitlik için çok büyük olumlu etkileri bulunuyor.

9. Temel gelire sahip olanlar çoğunlukla borçlarını azaltmaya ve daha fazla borca yönelmemeye meyilliydi. Bunun bir nedeni, kısa vadeli amaçlar için, ayda %5'lik fahiş faizlerle borç almaya daha az ihtiyaç duymalarıydı. Gerçekten de pilot uygulamalardan şikayet eden tek yerli grup tefecilerdi.

10. Kimse düşük gelirli topluluklarda finansal likiditenin önemini abartamaz. Para, tefecilere ve yetkililere muazzam güç sağlayan, kıt ve tekelleşmiş bir maldır. Onları atlatmak yolsuzlukla mücadeleye yardımcı olabilir. Aileler aşırı yoksul olsalar da, çoğu bir kenara para koymayı başardı, ve böylece hastalık ya da kayıp durumunda girecekleri finansal krizlerde daha büyük borca girmekten korundular.

11. Bu politika, hem aileler hem de köy toplulukları için dönüştürücü potansiyele sahiptir. Bütün, parçaların toplamından daha büyüktür. Mevcut ekonomi ve iktidar yapılarını kilitleyen, BLP(Yoksulluk Sınırı Altı) kartları, karneleri ve sözde var olan sayısız hükümet projelerinin yozlaşmış dağıtımını sağlamlaştıran gıda sübvansiyonu projelerinin aksine, temel gelir ödenekleri köylülere kendi hayatları üzerinde daha fazla kontrol sağladı ve faydalı eşitlik ve büyüme etkileri getirdi.

Hindistan'daki kamusal tartışmada öne sürdüğümüz bir iddia, evrensel planların hedeflenmiş planlardan daha az maliyetli olabileceği yönündeydi. Hedefleme, ister gözden düşürülmüş BPL kartları, ister diğer yöntemlerle olsun, tasarlaması ve uygulaması pahalı bir yoldur. Tüm hedefleme yöntemleri yüksek dışlama hatalarına sahiptir - değerlendirme anketleri yoksulların sadece küçük bir azınlığının BPL kartlarına sahip olduğunu gösterdi.

Özetle, temel gelir ödenekleri 21. yüzyılın sosyal koruma sisteminin hayati bir parçası olabilir. Bunlar, Hindistan sosyal politikasında çok önemli zamanlardır. Eski usul paternalizm reddedilmeli ve yeni bir ilerlemeci sistem inşa edilmelidir. ■

>Latin Amerika'da Azalan Eşitsizlik: Ne kadar? Nasıl sürdürülebilir?

Juliana Martínez Franzoni, Kosta Rika Üniversitesi, ISA Yoksulluk, Sosyal Refah ve Sosyal Politika Araştırma Komitesi Üyesi (RC19) ve **Diego Sánchez-Ancochea**, Oxford Üniversitesi, İngiltere

LATİN AMERİKA'DA DEĞİŞEN EŞİTSİZLİK YAPISI

Latin Amerika geleneksel olarak dünyanın en eşitsiz bölgesi olagelmiş ve işlevsiz siyaset, güçlü elitler, sosyal gerilimler ve yoksulluğu azaltmada yaşanan zorluklar gibi eşitsizliğin olumsuz sonuçlarından çok zarar görmüştür. Buna karşılık ilk kez geçtiğimiz on yılda, bölge genelinde ve bölgedeki 18 ülkenin 12sinde gelir eşitsizliğinde belirgin bir düşüş yaşandı.

Bu beklenmedik değişimin nedeni ne olabilir? Bölgede 2000'lerin başında başlayan, muhafazakâr hükümetlerce demokratik ilerici partilerin yürütmeyi ele geçirdiği ve yasama ço-

>>

ğunluğunu kazandığı, sözde "Solun dönüşü" diye adlandırılan bir siyasi atmosfer hâkim oldu. Hiç kuşku yok ki Venezuela ve Şili'nin solcu hükümetleri gelir dağılımı meselesini siyasi ajandalarının merkezine aldıkları şüphe götürmez ancak eşitsizlik aynı zamanda muhafazakâr yönetimleri altındaki Kolombiya ve Meksika gibi ülkelerde de inişe geçti. Neo-liberal fikirlerin yarattığı hayal kırıklığını ve bunların (çoğunlukla yoksulluk karşıtı) sosyal politikalara dair, formel iş imkânları, kaynaklar yaratmak üzerine verip tutamadığı sözleri yansıtan politika değişiklikleri bölgede yaygın bir biçimde görüldü.

Yeni hükümetlerin çoğu olumlu dış koşullardan faydalandı. Çin üretim mucizesine kaynak almak için gaz, petrol, soya ve et gibi pek çok malı Latin Amerika ülkelerinden tedarik etti ve bu Latin Amerika ihracında inanılmaz bir artışa yol açtı. 2000 ve 2009 yılları arasında Latin Amerika'dan Çine yapılan ihracat yedi kat arttı ve bu dolar artışı yeni sosyal programları finanse etmeye yeterliydi.

Gelir dağılımında devletin aktif rolüne inanan mali kaynaklar ve partilerin birleşimi, emek ve sosyal politikalarda olumlu değişikliklere yol açmıştı. Örgün istihdam, ortalama ve asgari ücret ile birlikte arttı ve sosyal programların kapsamı genişledi. 2008 2012 arasında son yüzyılda deneyimlenen en kötü küresel krizin ortasında Güney Amerika formel işleri ve sosyal harcamaları korumayı başardı. 100 milyon civarı insan temel sosyal hizmetlere erişimle ve nakitle şartlı nakit transferi programlarına ulaştı.

Tabii ki, her ülkenin performansı aynı olmadı. Bazıları yalnızca sosyal yatırımlarda değil büyük işler yaratma ve işgücü düzenlemeleri konusunda olumlu gelişmeler gösterdi. Brezilya'da işleri formalize etme ve asgari ücreti arttırma çabaları muhteşem bir biçimde sonuç verdi: 2002 ile 2012 yılları arasında orta sınıf Brezilyalıların sayısı 69 milyondan (nüfusun %38'i) 104 milyona (nüfusun %53'üne) yükseldi.

Uruguay Latin Amerika'da toplu sözleşmenin nüfusun büyük kesiminde başarıyla kullandığı tek ülke haline geldi. Diğer ülkeler genişletici sosyal politikalar açısından iyi işler yapmış olsalar da, genel iş koşullarının iyileştirilmesi konusunda o derece başarı gösteremediler. İlginçtir ki, bu karışık performans bazılarınca "iyi" olarak nitelendirilen mali açıdan sorumlu sol yönetimlerce yönetilen ülkelerde (Şili gibi) görüldüğü kadar", Bolivya gibi "kötü" olarak nitelendirilen "popülist" sol yönetimlerin hâkim olduğu ülkelerde de görülüyor.

Son gelişmeler bazılarının yeni bir dönem hakkında konuşmasına veeşitsizlik Madrid'den Beijing'e doğru büyümeye devam edince- dünyanın geri kalanı için Latin Amerika'yı bir vitrin olarak sunmasına yol açtı. Ancak biz aşırı iyimserlik konusunda dikkatli olmalı ve Latin Amerika'nın yeni yolundaki önemli eksikliklerin farkına varmalıyız.

Birincisi, emek ve sosyal birleştirme konusundaki 2000'lerin kitlesel kazançları tam olarak Orta Amerika'daki boyutlara, yani 80 milyondan fazla kişiye ulaşmadı: Kuzey Panama ülkeleri iş gücünün çoğunu yine en çok Amerika Birleşik Devletlerine ihraç etmek zorunda kaldı ve eşitsizlik sadece El Salvador 'da önemli ölçüde azalabildi (ve hatta orada da şiddetin hâkim olduğu topluluklarda çok zengin ve çok fakirlere ulaşmadaki zorluklar nedeniyle var olan verilerin güvenilirliği tartışılır niteliktedir). Orta Amerika ülkeleri, devlet gelirlerini artırmak seçkinlerin etkisini azaltmak ve aynı zamanda, iyi işler ve yüksek kaliteli sosyal hizmetler geliştirmek için çalışmaktalar.

İkincisi, bir bütün olarak bölgede, zenginler kaynakların büyük bir çoğunluğunu kontrol etmeye devam ediyor ve adil bir vergi ödemiyor. Bolivya ve Arjantin'de petrol ve gaz çıkarımından gelen gelirlere bağlı bazı istisnalar dışında dağılım şiddet karlarına dokunmadan gerçekleşmiştir. Büyük ölçüde aile ilişkileri etrafında inşa edilen Latin Amerika firmaları bugün eskisi kadar cimri davranmaya devam etmekte. Brezilya'da, çok zenginler son yıllarda geçen yıllara göre nispeten kaybetmiş görünüyor, ama São Paulo'daki üst düzey yöneticiler yılda ortalama 600,000 dolar- New York veya Londra'dan daha fazla- ortalama kazanıyor.

Son ve çok eleştirel olarak, ekonominin dönüşümleri konusunda ortak bir ilerleme eksikliği olduğunu söyleyebiliriz. Bir asır önce olduğu gibi, Latin Amerika hala yüksek katma değere sahip mallara karşılık hammadde üretip satıyor. Bu durum sadece resmi istihdamın yaratılmasını yavaşlatması ve Çin'e bağımlı bir gelişme yaratması açısından değil, aynı zamanda maden ekonomisinin gezegenin geleceği için bir tehdit oluşturması açısından da kaygı vericisi. ■

> Afrika'daki Çin

Ching Kwan Lee, Kaliforniya Üniversitesi, Los Angeles, ABD

Çinli yöneticiler ve denetçiler etkileyici bir sondaj aletiyle Chambishi Madeni'nde yeraltında. Fotoğraf; Sven Torfinn.

Sevgili Michael, Kitwe'den selamlar!

Evet, işte burada senin eski uğrak yerinde- Copperbelt, Zambiya'da saha çalışması yapıyorum. Bu ay, yerel halkın bir zamanlar "Rhokana" diye adlandırıldığını söylediği Nkana madenindeyim - 40 yıl önce *Sınıf Rengi* (The Colour of Class) için araştırmanı yürüttüğün madende. Şimdi ben de kendimi tam olarak aynı noktada buldum. Muhtemelen bildiğin üzere, IMF'nin baskısı altında, Zambiya hükümeti 1997'den itibaren bakır madenlerini özelleştirmeye zorlandı. Nkana, Mufulira ile "birleştirildi" ve İsviçre merkezli kötü şöhretli ve güçlü mal tüccarı Glencore'a satıldı. Maden ocağı artık Mopani Bakır Madenleri olarak anılıyor.

Maden kuyusu yakınındaki bungalovlar da belki senin kaldıklarındandır. Onlar şimdi yönetim, mühendisler ve jeologlar için ofis olarak kullanılıyorlar. Madenin çevresi, birçok madencinin yaşadığı, açık kanalizasyonun ortasında, çoğunlukla elektriksiz ve sadece umumi musluklara sahip birkaç yüksek yoğunluklu konut terkibinden oluşuyor. Ufacık çocukları, molozlar ve kırık bira şişeleriyle çevrili yol kenarlarında yalınayak gezinirken gördükçe yüreğim eziliyor. Zambiya'yı en umutlu ve kendinden emin zamanlarında, kırk yıllık durgunluk ve hatta karmaşa içinde süregelen bir sürece girmeden hemen önce mi terk etmiştin, merak etmekten başka bir şey yapamıyorum. Yaklaşık 2004 yılından, dünya bakır fiyatları Çin ve Hindistan'dan gelen doymak bilmez talep ile birlikte güçlü bir toparlanma yaşamasından başlayarak insanlar ekonomik canlanma belirtilerini gördü. Ancak şimdi bile, işsizlik ve yoksulluk hala yaygın durumda.

Zambiya ziyaretlerime beş yıl önce, Çin kapitalizmini Afrika'ya kadar takip ederken başladım. Yaklaşık yirmi yıldır Çin emeğinin bir öğrencisi olarak, Batı medyasında "Çin emek sömürüsü" hakkındaki kritik raporların engellenmesi, daima kaçınılmaz bir "Çin neo-koloniciliği" kuruntusu ile biten hikayeler ilgimi çelmişti. Gerçekten de, Çin Bankası'nın gelişinin duyurulması, yolları düzelten müteahhitler, kuş yuvası şeklindeki gösterişli Ndola stadyumunun inşası, ve Çin devletinin Chambishi Bakır Madeni ve Chambishi Bakır Kalhanesi ile birleştirilip devreye henüz sokulmuş Zambiya-Çin Ekonomik İşbirliği Bölgesi için altyapı oluşturulması ile, Çin emareleri Copperbelt'in her yerinde bulunuyor.

Ancak ben geldikten kısa bir süre sonra, Çin varlığının, Copperbelt'teki geniş bir uluslararası sermaye akınının

>>

sadece bir parçası olduğunu fark ettim. Buradaki en büyük maden ocağı, Konkola Bakır Madeni, Hindistan'dan gelen, Londra'ya kayıtlı bir çokuluslu şirket olan Vedanta'ya ait. Dünyanın en büyük madencilik şirketlerinden biri, Brazillian Vale, kısa süre önce Lubambe madenini satın aldı, ve South African First Quantum Minerals Limited şirketi açık ara en karlı maden olan Kansashi'deki açık madeni işletiyor. İsviçre'ye ait Mopani ile birlikte, Copperbelt'in özelleştirilmesinin bu bölgeyi karşılaştırmalı sosyoloji için nasıl doğal bir site çevirdiğini görmek kolay. Bir muamma ile karşı karşıyayım: Afrika'daki Çin sermayesinin özelliği nedir? Umuyorum ki bir çifte karşılaştırma - Çinli ile Çinli olmayan şirketler ve inşaat ile madencilik arasında - çıkar ve kapasiteleri, ve kendilerini basitçe "kapitalist" olarak değil de "Çinli" diye tanımlayan Çinli şirketlerin uygulamalarını anlamama yardımcı olacaktır.

Alana farklı giriş biçimlerimiz arasındaki yüzeysel bir karşılaştırma, projelerimizi birbirinden ayıranın 40 yıl boyunca Zambiya'daki politik ekonomide gözlenen bir dolu değişimle olduğuna işaret etmektedir. O zamanlar olduğu gibi şimdi de, yabancı sermaye etkili bir oyuncu. Ben her zaman onların, güvenlik kontrolleri ve şirket bilgileri üzerindeki mülkiyet iddiaları ile korunaklı krallıklara benzediğini düşünmüşümdür. Kişisel bağlantılar sayesinde, dönemin iki madencilik şirketine -Anglo American Corporation ve Roan Selection Trust - hizmet eden personel araştırma biriminde tam zamanlı bir çalışan olarak bu dünyaya girerdiniz. Ben de benzer bir yol izlemeye çalıştım, ancak Çin kalhanesinde Çin Komünist Partisi sekreteri ile yaptığım iş görüşmesi feci şekilde sonlandı. Parti şefi, her 21. yüzyıl işletmecisinin yapacağı şeyi yaptı - beni "google"dan araştırdı, ve Çin ve Zambiya'daki işçi eylemleri üzerine yaptığım çalışmaları görmek onu dehşete düşürdü. Bana "Çin'in Afrika için çabalaması" hakkındaki küresel söyleminin sadece Çin'in Batılı emperyalistlerce aşağılamasının son örneği olması üzerine ders verdikten sonra beni başından attı. Diğer tarafa "sığınmak"tan başka seçeneğim kalmamıştı. İlahi bir şans ile -ve tüm alan çalışanları bir noktada şansa ihtiyaç duyar - Zambiya'daki Çin üzerine yazdığım bir makaleyle ilgilenmiş Zambiyalı bir muhalif politikacıyla arkadaş oldum. Başarısız geçen iş görüşmem hakkında beni teselli ederken, "Biz iktidara gelene kadar bekleyin." dedi, bekledim -partisi 2011 seçimlerini kazandı! Cumhuriyet'in Başkan Yardımcısı olarak, büyük madenlerin CEO'larını aradı ve beni Zambiya Hükümet Danışmanlığı'na getirdi.

Zambiyalı işçiler Çinli patronlarının karşısında. Fotoğraf; Sven Torfinn.

Bu kısa öykü belki de, bir Afrika devleti ile çokuluslu madenler arasındaki çıkarların önemli bir dönüşümünün altını çiziyor. Bu bana, Zambiya devleti kurumları ve çıkarlarının ciddiye alınması, ve güçsüz sayılmaması gerekliliğini hatırlatmakta. Frantz Fanon'un etkisiyle, *Sınıf Rengi*'ndeki savınız, yapısal ekonomik değişim olmadan gerçekleşen siyasi bağımsızlığın, özerk bir ulus devlet ya da etkili bir ulusal burjuvaziyi beraberinde getiremeyeceği yönündeydi. Ancak bugün, Zambiya'nın İlk Cumhuriyet'inin tek parti rejiminin yerini, Dünya Bankası ve IMF tarafından özelleştirme ve yapısal uyum programlarının dayatılması ile aynı zamana rastlayan 1991'den bu yana, rekabetçi bir çok partili sistem aldı. Neoliberalizmin yirmi yılı kalıcı yoksulluk ve eşitsizlikle ilgili büyük memnuniyetsizliği öyle ağırlaştırdı ki, siyasi partiler yabancı sermayeli madenlere sert davranmaya mecbur bırakıldı. Son yıllarda, madencilik şirketlerinin mutlak dehşeti ve zorbalığına karşı Zambiya hükümeti, Arızi Vergiler (sonrasında iptal edilmiş olsa da) uygulamaya başladı, madenleri özelleştirmek için kullanılan Kalkınma Anlaşmalarını tek taraflı olarak fes etti, maden işletme payı oranlarını iki katına çıkarttı, ve şimdi de madenler içinde adli denetim yapmak üzere teknokratlar yetiştirmekte. Araştırmamı devletin madenleri finansal ve sosyolojik yönden anlamlı hale getirme çabasının bir parçası olarak görüyorum. Elbette siyasetçiler için, kalkınma yaratabilecek şekilde devlet kapasitesini beslemek yerine "kaynak milliyetçiliği" rüzgarından - madencilikten elde edilen gelirin dağıtımı yoluyla siyasi desteği güvence altına alan bir milliyetçilik - yararlanmak daha kolaydır. Zambiya Hükümeti içinde ve onunla birlikte çalışmak bunu sadece net ve üzücü bir şekilde ortaya çıkartıyor.

Çinli ve Çinli olmayan yabancı yatırımcılar bu yeni Afrika gerçeğini nasıl izleyecek ve düzenleyecek? Bunu cevaplamak için bir tebrik yazısından ziyade bir kitap yazmam gerekecek. Bu, geleceğin küresel diyalogu için yalnızca bir önsöz. ■

>Dalgalara Göğüs Germek

Bir Modern Zaman Denizcisinin Hayatı ve İşi

Helen Sampson, Cardiff Üniversitesi, İngiltere ve ISA Çalışma Sosyolojisi Araştırma Komitesi (RC30) Yönetim Kurulu Üyesi

Filipinli denizci, Miguel, kavurucu Meksika güneşinde aralıksız bekliyor. Fotoğraf; Helen Sampson.

Bir denizci, geminin arkasındaki bir tırabzana ilişmiş. Sıcak Meksika güneşi üzerine vurmakta. O kadar şiddetli ki gökyüzü çatırdıyormuş gibi görünüyor. Denizci demir aldığı durakta, elinde bir VHF telsizi ile talimatları beklemekte. İki saattir orada bekliyor ancak bir yere kıpırdayamıyor. Bir gölge aramaya koyulamaz ve içecek bir şey de yok. Ne kadar süre daha bekleyeceğini bilmiyor. Gemi bir petrol tankeri. Meksika'da bir limana yanaştırılmış ve geciktirilmiş. Klavuz kaptan açık denizlerde yol göstermek üzere gemide beklemekte. Kaptan ve seyir subayları köprüde. Ama hala hiçbir şey olmuyor. Limana giren bir gemi iskele kıyılarına yerleşmiş ve gemi kalkmak için izin bekliyor. Denizcinin boğazı kurumuş durumda. Yorgun ve sefil halde ancak şikayet etmeyecek.

Bu denizci ile, denizdeki gemilerde katılımcı gözlem araştırması[1] yaparken tanıştım - Cardiff Üniversi-

>>

tesi bünyesinde bulunan Gemiciler Uluslararası Araştırma Merkezi'ndeki (SIRC) İngiltere Ekonomik ve Sosyal Araştırma Konseyi tarafından finanse edilen bir araştırma. Adı Miguel 'di[2] ve Japonya'da yapılmış yirmi yıllık bir petrol tankerinde o ve mürettebat arkadaşları ile birlikte bir yolculuktaydım. Tanker, yüksüz ağırlığı 40,500 ton olan modern standartlara oranla daha küçüktü. Toplam uzunluğu 179 metre ve genişliği 30 metreydi.Gemideki tüm denizciler erkekti ve beş farklı ülkeden gelmişlerdi. Memurlar Hırvat, Pakistanlı ve Bangladeşliydi. "Mürettebat" - denizciler - Filipinlerden ve tesisatçılar Türkiye'dendi. Miguel Filipinli bir usta gemiciydi (AB). Bu nedenle mürettebattan olmasına karşın gemideki en alt rütbeli kişi değildi (yani bir "sıradan denizci" ya da "mutfak tayfası" değildi). Miguel ve Filipinli arkadaşları gemi operatörlerine denizci sağlayan bir ajans yoluyla dokuz aylık bir sözleşme ile işe alınmıştı. Eğer durumdan şikayet etseydi eve gönderilirdi. Eğer eve gönderilseydi Manila genelindeki gemi mürettebatı ajansları tarafından kara listeye alınabileceğinden ve bir daha asla denizde çalışamama ihtimalinden korkuyordu. Bu durumda, ailesi için inşa ettiği yeni ev tamamlanamazdı. Ebeveynlerinin sağlık masraflarını karşılayamaz ve çocukları onlar için istediği eğitimi alamazdı. Kuzen, teyze, ve amcalarının hepsi onun işçi dövizi dolarlarına bağlıydı ve karada denizde kazandığına yakın bir meblağ kazanabilmesinin hiçbir yolu yoktu. Şikayet etmeyi aklından bile geçirmedi.

Bir denizcinin hayatında iş tamamen baskındır. "Nöbet Subayları", sözleşmeleri süresince her hafta, haftanın yedi günü çalışırlar. Bir denizcinin anlattığı şekliyle "İşim çok bıktırıcı, meşakkatli... 365 gün denizde, her gün iş, her gün iş, her gün iş." Bazen, gemi limandan uzakken, nöbet tutmayan denizciler pazar günü izin kullanabilirler. Belki birkaç gemide bir barbekü düzenlenebilir. Bir çoğunda, pazar günlerinin birkaç saatlik dinlenme izni dışında özel bir yanı yoktur. Limanda hiçbir şey, ne günün bir vakti ne de haftanın bir günü, çalışma ritmini bozmaz. Gemi sadece sürekli hareket halindeyken operatörlere para kazandırır. Verimli bir gemi saatler içinde limana girer ve çıkar, kargoyu öyle hızlı yükler ve boşaltır ki denizciler kıyıya çıkmaya pek az fırsat bulurlar. Gemi birçok kimse tarafından bir hapishane olarak tanımlanıyor ama bu para ödeyen bir hapishane ve kalkınmakta olan ülkelerde, uluslararası şirketlerle düzenli çalışmanın getirebileceği saygınlık ve finansal getiri için, aile hayatlarını, arkadaşlıklarını ve kendi zevklerini feda etmeye hazır bir denizci arzı mevcut. Bir denizci durumu şöyle açıklıyor "gemideki hayat çok yalnız... Çocuklarımı özlüyorum, gemide çalışmak çok meşakkatli ve zor."

Yine de, çoğu denizci için denizde çalışma geliri hala daha yüksek. Denizcilik tehlikeli bir uğraş. Kasım 2011'de, küçük bir dökme yük gemisi Kuzey Galler kıyılarında ikiye ayrıldı ve gemide bulunan altı denizci öldü. Kurtulanlardan biri gemi için "ortadan ikiye ayrıldı. Gözlerimle gördüm... kurtarmaya çabalamak boşunaydı[3]" diyordu. Bu bir istisna değil. 2010'da her 670 gemiden biri kayboldu. Gemide çalışmanın doğasında olan riskler mevcut: sırt yaralanmaları riski, ezilmiş parmaklar, kırılmış kemikler, göz yaralanmaları ve ağır makinelerden ve zehirli dumandan kaynaklanan riskler. Bunların yanında, aylarca sürekli bir gemide mahsur kalan denizcilerin ruh sağlığı da endişe verici. Diğer milletlerle iletişim kurmak için ikinci bir dil (genellikle İngilizce) kullanarak çalışıyor olabilirler. Aileleri ile seyrek görüşme şansları, kötü gıdaları ve kısıtlı konaklama olanakları var. Dahası, yöneticilerin gözetiminden kaçmak için çok az şansları var. Denizdeki hayat katı hiyerarşinin baskısı altında ve bu, çalışırken ve izinliyken, gece gündüz geçerli. Kaçış ve mola yok. ■

[1] *Sampson, H. (2013) International Seafarers and Transnationalism in the Twenty-First Century. Manchester: Manchester University Press.*

[2] *Miguel is a pseudonym used to protect the identity of the seafarers who have participated in our research.*

[3] *BBC news. "Swanland shipwreck to be examined by robot submarine," January, 6, 2012.*

> Porto Riko
Bir Katliamlar Adası?

Jorge L. Giovannetti, Porto Riko Üniversitesi, San Juan, Porto Riko

Porto Riko usulü "katliam" – 4 kişi öldüresiye kurşunlandı.

2012 yılında Porto Riko'da on katliam yaşandı. Mayıs 2013 itibariyle, katliam sayımı yapan haber yayın organları, ABD'nin maliki olduğu 3.7 milyon nüfuslu Karayipler'de toplamda altı katliam raporladı.

Porto Riko, 2012 yılında Birleşmiş Milletler Küresel Cinayet Araştırması'nda pek parlak olmayan bir yer edinmiş ve ülkedeki cinayet oranı New York Times'ta manşetlere geçmişken, on altı aylık bir süre içinde on altı katliam yaşanmış olması gerçeği uluslararası bir dikkat çekmedi. Şiddet istatistiklerini, adanın uluslararası olarak tanınırlığının bir ölçütü olarak savunmuyorum ancak, Colorado'daki bir sinema salonunda gerçekleşen tek bir katliamın, her ay yaşanan katliamlardan daha fazla medyatik ilgi alması dikkatimi çekiyor.

Küresel haber ağlarının şiddete karşı sıkça duyduğu marazi ilgiye rağmen, Porto Riko'daki olayların şekli "flaş haber" değil. İstisnai olaylara ve batıya odaklanmış durumdalar - diğer şeylere değil. Ancak bu normalde şok edici katliam dizisinin haber kuruluşları ya da sosyologların dikkatini çekmemiş olmasının, rakam ve adlandırmalarla ilgisi olabilir. Porto Riko basınının bir şiddet olayını katliam olarak adlandırması için yalnızca üç ölümcül kurban yeterlidir.

Görünen o ki yerel düzeyde, katliamların adını üçüncü kurbanına ulaştıktan sonra koyma adeti sorgulanmıyor bile. Sözde bu, polisin olayları kategorize etmekte kullandığı bir ölçüt, hal böyleyken, Polis Şefi katliam sözcüğünü kullanmadan bunlardan birini "birden fazla kurban bulu-

>>

nan olay" şeklinde tanımladığında yerel kriminologlar onu ayıpladı. Bir ceza hukuku profesörü "ister adetlere ya da standartlara göre olsun, bu tip terminoloji üç ya da daha fazla kurban bulunan vakalarda kullanılır" olduğu için kelimeyi kullanmayı meşrulaştırdı.

Ancak küresel karşılaştırmalı bir çerçevede, ya da Porto Riko haber yayın organları başka bir yerdeki katliamları sunduğunda, kelimenin yerel kullanımı sorunlu olabiliyor. Örneğin, Porto Riko gazeteleri, iki niteliksel bakımdan farklı olayda ilk sayfadan büyük harflerle "KATLİAM" manşetini kullandı: yerel olanı iki araba arasında gerçekleşen çatışmada dörk kişinin öldürülmesi ve uluslararası olan Ander Breivik'in Norveç'te 69 kişiyi vurmasıydı. Şüphesiz ki, farklı şiddet türlerinin aynı ad altında kullanılması, genel olarak hem olayları hem de şiddeti anlamlandırmamızı engeller.

Katliamlar hakkında yazarken, Jacques Semelin şunu ileri sürmüştür: "sosyoloji kendi çalışma alanını çok uzun süre ihmal etmiş, tarihçilere bırakmıştır." Gerçekten de, tarihçiler, ve hatta sosyal psikologlar, kolektif şiddet anlayışımıza büyük katkıda bulunmuş, ancak bunu soykırımlara odaklanarak yapmıştır. Sosyolojik literatür, kolektif şiddet türlerini çalışan Charles Tilly'i, katliamı kavramsallaştırmaksızın, bünyesinde içerir. Hem Wolfgang Sofsky ve hem de Semelin bir katliamın gerçekleşmesi için gerekli maddeleri özetledi ve sonrasında katliamı "çoğunlukla kolektif ve muharip olmayanları yok etmeyi amaçlayan bir eylem biçimi" şeklinde tanımladılar. Ancak, hiç kimse kaç kurbanın bir katliam teşkil ettiğini saptamadı. "Üç ya da daha fazla kişi"yi kasteden tek tanım Guatemala İnsan Hakları Komisyonu'na ait, ancak o da sadece diğer özellikleri (yani, aleyhtarların ortadan kaldırılması amacı, terör yaratmak, kurbanlara zalimce ve aşağılayıcı muamele, ve sistematik irtikap) barındırması halinde geçerli.

Porto Riko'da üç kişinin öldürülmesinin gerçekte katliam olup olmadığını netleştiremeden en başa geri döndük. Yukarıdaki tanımlama unsurları, ve Semelin'in katliamları soykırımınparçası -ya da soykırım yolunda gerçekleşmişolan (sonrasında tamamen yok etme unsurunu da içeren) bir eylem olarak düşünüyor gibi görünmesi gerçeği, katliam ve faillerine - bu ister Porto Riko'da üç kişinin, ister başka bir yerde düzinelerce kişinin öldürülmesi olsun - analitik yaklaşımımızda - niyet sorununu ortaya çıkartıyor. Karşıt uyuşturucu kaçakçısı çetelerin arabaları arasında gerekleşen makineli tüfekli bir çatışma bu küçültücü kriterle uyuşuyor mu? Beivik'in asıl niyeti Norveç İşçi Partisi'nin üyelerinin tamamen yok edilmesi miydi? Adam Lanza, Connekticut'taki Sandy Hook İlköğretim Okulu'nda belirli bir grubu (etnik ya da başka türden) mu hedef almıştı?

Bizler, sosyologlar olarak, bireysel şiddet eylemleri ve soykırımlar arasında bulunan, katliamın sosyal bir olgu olarak var olduğu geniş orta bölgenin daha derin bir analizini yapmalıyız. Kimileri, herhangi bir ölümcül kolektif şiddet olayında (mesela, Suriye'nin Hula köylerindeki 2012 cinayetlerinde) gerçekleşeni bildiğimiz sürece, bunu katliam şeklinde adlandırıp adlandırmamanın bir önemi olmadığını öne sürebilir. Pekala gerçekleşenleri bilebiliriz, ancak bunun neden ve nasıl olduğunu anlayamayız. Bir olayı inanılmaz şiddet eylemleri listesindeki ilk kelime ile adlandırmak, anlamlandırma sürecinden kaçış için kolay bir yol olmamalıdır.

Dahası, eğer Pierre Bourdieu'nun şeyleri adlandırarak onları yarattığımız fikrini alırsak, sonunda -en azından Porto Riko'da- başka sosyolojik kriter gözetmeksizin sadece sayılar temelinde (üç ya da daha fazla kurban gibi) tanımlanmış katliamlara ulaşırız. Bu alakasız olmaz. Son yıllarda, Porto Riko idam cezası ile ilgili derin bir tartışmaya dalmış durumda, en sonuncusu 2009'daki bir katliamın failine karşı Federal Mahkeme duruşmasında gündeme getirildi. Basın açıklaması yapanlar arasında, yerel bir siyasetçi "katliam failleri" için, muhtemelen Porto Riko usulüyle tanımlanan idam cezasından yana duruş sergiledi. Ada, yakın zamanda, kelimenin net tanımının yer alacağı başka bir katliam duruşmasına şahitlik edebilir. Bourdieu der ki "yasal söylem, ifade ettiği şeyi türeten yaratıcı bir beyanattır." Eğer katliamlar basın ve bazı siyasetçilerin tanımlaması yoluyla yasal olarak, herhangi bir üç kurbanın öldürülmesi olayı haline gelirse ve eğer failler için idam cezası uygulanırsa, bu sosyologlar için toplu cinayet ve katliamların daha ayrıntılı bir kavramsallaştırması ile meşgul olmanın tam zamanı olabilir. ■

> Güney-Güney Diyaloğunda Gerçek Engeller

Eliana Kaimowitz, Kolombiya Hukuk, Adalet ve Toplum Araştırmaları Merkezi (Dejusticia), Bogota, Kolombiya

İllüstrasyon; Arbu.

Güney Amerika'nın küçük bir kasabasında bir Avrupa madencilik şirketinin toplumunuzun içme suyunu kirletmesine engel olmaya çalışan bir insan hakları aktivisti olduğunuzu düşünün. Yakın zamanda da Güney Amerika'da benzer biçimde bir insan hakları aktivistinin, aynı şirketin kasabasının suyunu kirletmesine engel olabildiğini duymuş olduğunuzu var sayalım. İdeal olarak bu kişi ile bağlantı kurabilir, ona e-posta gönderebilir ya da çok daha iyisi onunla bizzat buluşabilirsiniz. Bilgi paylaşımını kolaylaştırmak için kişisel olarak bağlantı kurmak en iyi yoldur.

>>

İki aktivist derinlemesine ve kişisel bir paylaşım gerçekleştirmek için bir araya gelmek istediklerinde bir uçağa atlar ortak bir noktada buluşur ve beyin fırtınası yapmaya başlarlar diye düşünebilirsiniz. Bu Kuzey Amerika ve Avrupa'dan olmaları halinde geçerli olabilir, Ama Küresel Güney'den insanlar için o kadar da olabilir görünmemekte.

Şaşırtıcı bir biçimde, bu sonsuz bilgi kaynaklarının var olduğu bu küreselleşme çağında Küresel Güney'den iki kişinin buluşabilmesi çok fazla para zaman ve bürokratik süreçlere harcanacak çabayı gerektiriyor- ki bunlar çoğu kez aşılamaz engellere dönüşüyor. Hatta seyahat masraflarını kendileri karşılasalar bile, Küresel Güney'in insanları Kuzeye geçebilmek ve hatta Kolombiya'ya geçebilmek için vizeye ihtiyaç duyuyor bunun nedeni de pek çok uçak rotasının Avrupa ve Amerika'ya olması. Onlar için "Vize gerekli " ibaresinin bulunduğu yollar " buralara girmeyin" anlamını taşıyor.

Dejusticia araştırmacılarının yaptığı gibi, Bogotá kökenli insan hakları düşünce kuruluşları bunu en zorlayıcı biçimde öğrendiler. Küresel İnsan Hakları Liderliği Projesi Güney-Güney ilişkileri için daha çok alan açmaya çalışırken ve bu noktada bazı başarılar elde etmişken, çabalarımız zaman zaman, para ve formları doldurmanın, yolculuğun ve küresel bilgi değişimine katkıda bulunmak için izin almaya çalışırken harcadığımız uzun saatlerin duygusal yükünü görmezden gelen vize süreçlerinin acımasızlığı yüzünden sekteye uğruyor. Kişilerin dolaşımı konusunda Kuzey- Kuzey ve Güney- Güney arasındaki farkın kıyaslanmayacak derecede olduğu çok açık.

Güney- Güney deneyimlerinin ne kadar zenginleştirici olduğunu bize gösteren başarılı bir hukuki değişim Şubat 2013'de, Bogotá' da Kenya ve Kolombiya anayasa mahkemesi yargıçları arasında gerçekleşti. Bu değişim verimli oldu çünkü Küresel Güney ülkeleri benzer şiddet hikâyelerini, etnik ve siyasal krizleri ve yerleşik bir yoksulluğu paylaşıyorlar. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri ve Kolombiya'dan yargıçlar arasında aynı konuşma olamazdı. Örneğin bir Amerikalı yargıç Miami'den Bogotá'ya direk uçuşla gidebilirdi ve diyelim yolda uçağı arızalandı ve Panama'ya iniş yapmak zorunda kaldı; transit vizeye ihtiyaç duymazdı. Buna karşılık Kenyalı Yargıçlar Avrupa Birliği ve/ veya ABD üzerinden seyahat etmek zorunda kaldılar ve onlardan her iki yerde de transit geçiş vizesi edinmeleri istendi.

Yakın zamanda, Dejusticia maden endüstrileri üzerine çalışan Küresel Güney'den genç insan hakları aktivistlerinin araştırma ve iletişim becerilerini geliştirmek için sosyologlarla buluşabilecekleri Kolombiya'da bir hafta sürecek bir çalıştay düzenledi. Son derece yoğun ve seçici bir başvuru sürecinden sonra, Güney Amerika'dan, Afrika'dan ve Asya'dan on altı katılımcı belirlendi. Ancak bizim atölyeye gelmeden önce birçoğu vize kabusunu/ labirentini atlatmak zorunda kaldı. Örneğin Uganda'dan bir katılımcımızın Kolombiya vizesine ihtiyacı vardı ve sonunda bu vize için Londra'dan başvuru yapmak zorunda kaldı, çünkü Uganda 'da Kolombiya Büyükelçiliği yoktu. İşte bu yüzden önce İngiltere vizesi almak durumunda kaldı. Yine, Papua Yeni Gine'den bir katılımcımız önce ülkesinin başkentine uçmak zorunda kaldı, buradan Avustralya vizesi aldı ve ancak bu şekilde Sydney'e uçarak Kolombiya ve ABD'ye transit vizesine başvuru yapabildi. Sonrasında yine 24 saatlik yolculukla New York üzerinden Kolombiya'ya erişti. Burada açık olan şu ki hükümetler ve havayolu şirketleri Güney- Güney ilişkilerinin önemini anlamış değil!

Güney-Güney Diyalogu!

Peki, Küresel Güney kuruluşları zaman, para, ya da vizelerin mayınlı bölgeleri ve havayolu uçuş güzergâhları arasında gezinme becerisine sahip olmazlarsa ne olur? Bu küresel süreç bilgi paylaşımına nasıl bir engel teşkil eder? Kuzey ve Güney ülkelerinin bu soruları ciddi bir biçimde düşünmesi gerekiyor. Kuzey ülkeleri bilgi paylaşımını kolaylaştırmak için transit vizeleri kaldırmalı. Güney ülkeleri de bizimle dünyanın geri kalanı arasında serbest bilgi akışına fırsat verecek engellerin nasıl kaldırılabileceğini kolektif bir biçimde düşünmeye başlamalı. Atılacak ilk adım Küresel Güney ülkeleri arasındaki vize gereksinimlerini yok etmek ve ya en azından aktivistleri ve araştırmacıları bu zorunluluğun dışında tutmak olabilir. Aksi takdirde dünyanın dört bir yanından insanlarla bilgi paylaşma ve onlardan ulusal sorunlarımızı çözmemize de katkı sağlayacak şeyler öğrenebilme fırsatlarımızı yitireceğiz. ■

> Yavaş ama Sağlam Arnavutluk'ta Sosyolojinin Gelişimi

Lekë Sokoli, Arnavutluk Sosyoloji Enstitüsü, Tiran, Arnavutluk ve ISA Karşılaştırmalı Sosyoloji (RC20) ve Göç Sosyolojisi (RC31) Araştırma Komiteleri Üyesi

Arnavutluk Sosyoloji Enstitüsü 6. Uluslararası Konferansı Genel Oturumu: "Çalkantılı Zamanlarda Eğitim: Avrupai ve Küresel Bağlamda Arnavutluk," 21-22 Kasım, 2011.

Arnavutluk'ta son yirmi yılda şiddetli ve çok boyutlu dönüşümler yaşandı. Ekonomik yönden, devletin tek mülkiyet sahibi ve tek işveren olduğu merkezi bir ekonomiden liberal ama kaotik bir ekonomiye; siyasi yönden, Stalinist bir otoriter rejimden sorunlu bir demokrasiye; toplumsal yönden "yoksulluğun eşit dağıtımı"ndan, Doğu Avrupa'daki diğer yerlerden de aşırı olan en uç sosyal farklılıklara geçiş yaptık. Arnavutluk, hızlı değişim ve sadece yirmi yıl içinde nüfusun yarısının yaşadığı uluslararası göç (%35 kalıcı, %15 geçici) gibi ilgili problemleri çalışmak için bir laboratuar haline geldi.

Arnavutluk'un komünizm sonrası dönüşümü sosyolojinin ilk dalgasını da beraberinde getirdi. Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda, en katı komünist iktidarı altında dahi, her zaman bir sosyoloji geleneği vardı. Diğer taraftan, Arnavutluk'ta, sosyoloji üniversite müfredatından tamamen çıkarılmıştı. Tiran Üniversitesi'nde hiçbir zaman bir sosyoloji bölümü olmadı ve Arnavutluk Bilim Akademisi'nin yaklaşık 40 enstitüsü arasında bir tane bile sosyoloji enstitüsü yoktu. Marksizm-Leninizm nihai gerçekti ve her eleştiriye bağışıklık geliştirmiş İşçi [Komünist] Partisi'nin tekelini teşkil ediyordu. Toplumsal sorunları ele alırken ampirik kanıtlar kullanmadı. Geleneksel düşünce okullarının hepsi, varoluşçuluk, Freudyen psikoloji, yapısalcılık ve fenomenoloji de dâhil olmak üzere, Platon, Aristoteles, Hegel, Dostoyevski, Sartre vb. çalışmaları gibi yasaklandı. Weber, Durkheim, Simmel, Pareto, Popper, Mill, Parsons, Merton ve diğer tanınmış Batılı sosyal düşünürler bizim için hiçbir şey ifade etmiyordu.

Sosyoloji karşıtı savaş, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından yalnızca dört yıl önce, 1985'te Arnavut Bilim Akademisi tarafından yayınlanan "prestijli" bir kitapta, *Arnavutluk'ta Siyasal ve Sosyal Düşünce Akımları*'nda görebileceğimiz üzere, sözde sınıf mücadelesinin bir parçası olarak da ele alınıyordu:

>>

"Fransız sosyolog Auguste Comte burjuva sosyolojisinin ilk yaratıcısı olarak bilinir. Comte'un pozitivist sosyolojisi Marksizm'e bir tepki olarak, proletarya ve burjuva arasındaki çelişkiyi uzlaştırmak, yoğunlaşmakta olan sınıf savaşını sabote etmek üzere doğmuştur..."

Bu kitapta, ve dönemin diğer kitaplarında sosyoloji, burjuva, gerici, ırkçı, insanlık karşıtı ve emperyalist bir bilim olarak kabul edildi. 1990 yılına kadar, dünyanın tüm sosyologları tehlikeli görüldü, tüm sosyal düşünce okulları, Marksizm'in yerel "Arnavutluk versiyonu" hariç, yasaklandı.

Sosyoloji hakkında bir "yeni rota" ancak 1986'da, Arnavut diktatör Enver Hoca'nın ölümünden sonra kabul edildi. Arnavutluk Komünist Partisi'nin "süreklilik kongresi" olarak bilinen 9. Kongresi'ndeki konuşmasında yeni Arnavut lider R. Alia, ilk kez resmi bir belgede, diğer sosyal bilimler arasında sosyolojiden bahsetti:

"Teknik ve doğa bilimlerinin önceliği, sosyalist inşa ve ideolojik savaşının mevcut önemli sorunları göz önünde bulundurulduğunda, ekonomik, psikolojik, sosyolojik, hukuk, ve eğitim bilimlerinin - diğer bir deyişle, sosyal bilimlerin - rolünü saf dışı etmemelidir. "

Böylece, sosyoloji gelişimi için resmi yol açılmış oldu, tabi bazı katı şartlarla: (1) sadece Arnavutluk'un özgün deneyimine odaklamalı; (2) sosyalizmin inşası ve ideolojik savaş ile ilgili, militan bir sosyoloji olmalı; (3) yalnızca Marksist-Leninist metinlere bağlı, Marksist-Leninist bir bilim olmalı.

Tüm bunlardan, sosyolojinin yalnızca birçok zorlukla ve sadece komünizmin çöküşünden sonra gelişebileceği açık. Sosyolojiyi kurumsallaştırmanın ilk adımı, Kasım 1990'daki "büyük dönüşüm" arifesinde Arnavut Sosyoloji Derneği'nin (ALSA) kurulmasıdır. Ancak bu kuruluş çok kısa sürede başarısız oldu, çünkü öncelikle üyeleri oldukça karışık bir gruptan oluşuyordu - filozoflar, nüfusbilimciler, avukatlar, tarihçiler, fizikçiler, yazarlar, doğa bilimciler, gazeteciler, sanatçılar ve hatta mimarlar. İkinci olarak, ALSA politik dış müdahaleler yüzünden başarısız oldu.

Arnavutluk'ta sosyolojinin kurumsallaştırılması için ikinci girişim Eylül 1991'de, Tiran Üniversitesi'nde ayrı bir Psikoloji ve Sosyoloji Fakültesi'nin kuruluşuyla birlikte gerçekleşti. Fakat bir yıl içinde, Mart 1992 seçimlerinde iktidara getirilen ilk demokratik hükümetin sosyolojiye karşı "demokratik" muhalefetinin siyasi doğasını açıkça yansıtan emriyle, Fakülte askıya alındı.

1998 yılında, ilk Arnavut sosyologlardan ikisi (Tarina ve ben), ABD'de iken, Arnavut sosyologların ilk uluslararası dergisi *Sosyolojik Analiz*'i kurduk. toplumsal huzursuzluk, siyasi kargaşa, ve ekonomik çöküş ile nitelenen modern Arnavutluk tarihinde oldukça kritik bir dönem - sosyal dokuda bütünlüklü bozulmanın dönemiydi o zamanlar.

Pek çok iniş ve çıkışların sonrasında, ve birçok zorluklardan geçerek, Arnavutluk Sosyoloji Derneği, Kasım 2006'da, yeni adı Arnavutluk Sosyoloji Enstitüsü (AIS) ile kuruldu. 6 Nisan 2007'den beri AIS, ISA'nın düzenli bir kolektif üyesi ve 10 Ekim 2008'den beri Avrupa Sosyoloji Derneği üyesi. AIS'in girişimi ve ISA'nın desteğiyle, Kasım 2011'de Tiran'da Balkan Sosyoloji Forumu kuruldu.

Arnavutluk Sosyoloji Enstitüsü'nün kurulmasıyla birlikte, sosyoloji yükselmeye başladı: ilk sosyoloji bölümü kuruldu ve bunu diğerleri izledi. Şimdi pek çok Arnavutluk üniversitesi lisans, yüksek lisans ve hatta doktora seviyesinde sosyoloji uzmanlarını mezun ediyor. 2009 yılından beri Arnavut hükümeti sosyolojiyi meslekler ulusal listesine dahil etti. Ayrıca tüm lise ve üniversitelerde öğretiliyor ve önemli bir sayıda düşünce kuruluşu artık sosyolojik araştırmalar yürütüyor.

İlk toplantısından bu yana AIS, başlangıçtaki 35 kurucu üyesinden, bu rakamın 7-8 katına büyüdü; kongrelerimize katılım, 2007'deki ilk konferansımızda sunulan on iki makaleden, 2012 yılındaki yedinci Vlora Konferansı'nda, 22 farklı ülkeden gelen 587 yazar ve ortak yazarca sunulmuş 410 makaleye ulaştı. Artık, sürekli genişleyen bir Arnavutluk'ta sosyolojik çalışmalar kaynakçamızla birlikte çok sayıda dergimiz var: *Sosyal Bilimler*, *Sosyolojik Analiz*, ve *Sosyolojik Objektif*.

Başarılı bir "sosyolojik geçiş" olması durumunda, önümüzde yeni sorunlar var: tüm Arnavut sosyologları kucaklayacak demokratik ve etkili yeni bir Arnavut Sosyoloji Derneği (AlbSA) oluşturmak, yıllık konferans ve forumlar düzenlemeye devam etmek, "sınır tanımayan sosyologlar"la işbirliğini arttırmak, ve sosyolojinin Arnavut ve Balkan toplumları üzerindeki etkisini yavaş yavaş arttırmak. Açık olan tek şey, görkemli küçük ülkemizin karşılaştığı zorluklarda oynayacak önemli bir rolümüzün olduğu. ■

> Kargaşa Zamanları

Ulusal Sosyoloji Dernekleri Konseyi 3. ISA Konferansı

Ayşe İdil Aybars, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Türkiye

Bildirileri dinlemek, sunmak ve yorumlamakla geçen yorucu bir günün ardından, katılımcılar şık Türk figürlerine ayak uydurmaya çalışarak dans pistini ele geçirdiler ve yorgunluğu yeni bir seviyeye getirdiler.

Kargaşa zamanları: 3. ISA Ulusal Sosyoloji Dernekleri Konseyi Konferansı 12 Mayıs - 17 Mayıs 2013 tarihleri arasında Ankara'da Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) gerçekleşti. Konferans ISA ve ODTÜ Sosyoloji bölümü tarafından düzenlendi. Tüm dünyadan Ulusal (Sosyoloji) Derneklerinin temsilcilerinin katıldığı konferansın ana teması" Kargaşa dönemlerinde Sosyoloji: Karşılaştırmalı Yaklaşımlar " dı.

Yerel Organizasyon Komitesi koordinatörü olarak, Ankara'da ilk kez ISA'nın önemli bir toplantısına ev sahipliği yapmış olmaktan gurur duydum. ISA'nin değerli ve bilgili üyelerinin, verimli işbirliğini ve sayısız uzmanla, yöneticiyle, destekçi kurum temsilcileriyle ve Türkiye'den pek çok muhteşem meslektaşımız-

>>

la kurulan bağlantıları kapsayan ve birlikte bir yıldan fazla bir zaman süren konferans organizasyonunun gerçekten çok heyecan verici ve öğretici bir deneyim olduğunu söylemeliyim. Tabi ki biz de bu süreçte - elbette hepsine sosyolojik bir bakış açısıyla - tüm katılımcıların Türk kültürünü tarihini, mutfağını, müziğini, danslarını deneyimleme şansına sahip olabilmesi için elimizden gelenin en iyisini yaptık.

Konferansın hemen ardından Türkiye'de gelişen olaylar konferansın temasının çok zamanında ve yerinde olduğunu gösterdi. Burada, Türkiye'de, "kargaşa" gençlerin İstanbul'un merkezinde bir parktaki ağaçları korumaktaki kararlılıklarıyla tetiklendi. Bu kararlılık mevcut hükümetin insanların yaşam biçimlerini düzenleme çabasına ulusal bir protestoya - bu mesele Türk sosyologları ve sosyal bilimcilerini olarak bizleri bu konuyla topluma, sosyal ve siyasal katılıma, demokrasinin ve temel özgürlüklerinin geleceğine, medyanın toplumdaki yerine etkisi açısından ve daha pek çok açıdan meşgul etmekte- dönüştü. (Konuyla ilgili Zeynep Baykal ve Nezihe Başak Ergin ve Polat Alpman' nın Küresel Diyalogun bu sayıdaki yazılarına bakabilirsiniz)

Rastlantısal bir biçimde, konferans Amerika'daki benzer bir deneyimin, "Wall Street'i İşgal Et" (Occupy Wall Street)'in, sosyolojik analiziyle, sosyologların bu tür protestolara ve bu protestoların sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alana etkisine dair anlayışları nasıl derinleştirebileceklerini gösterdi. Konferans programı son iki üç yıl içinde önemli küresel dönüşümler ve krizler geçiren farklı kıtalardan sosyologların benzersiz deneyimlerini bir araya getirdi. Bu yeni sosyal görüntüyü anlamlandırmak için yenilikçi yaklaşımlar oluşturma çağrısında bulunarak ülkelerin ekonomik, siyasi ve sosyal alanlarını belli derecelerde etkilemekte olan bu değişimlerden karşılaştırmalı dersler çıkarmak adına bilgilendirici ve zorlu egzersiz oldu.

Konferans bir kez daha iki yüzyıl önce yine sosyal kargaşa dönemiyle- sözde "modern toplum"a giden yolu açarak dünyayı sonsuza kadar değiştiren kargaşanın - ortaya çıkmış olan sosyolojinin çok geniş çeşitli sosyal ve toplumsal sorunlara yanıt vermeye devam ettiğini kanıtlamış oldu. Farklı ulusal bağlamlardan gelen seçkin sosyologların sunumları bugün sosyolojinin kritik ve yaratıcı duruşunun kargaşa zamanlarından ders çıkarma anlamında mükemmel bir konumda bulunduğunu göstermiştir.

Yerel organizasyon komitesi adına, tüm katılımcılara değerli akademik katkılarından dolayı ve ISA Yönetim Kuruluma konferansın organizasyonu kolaylaştıran destekleri ve yönlendirmeleri için teşekkürlerimi sunmak istiyorum. ■

> Genç ve Deneyimli Akademisyenler Yokohama'da Buluşuyor

Mari Shiba, Nagoya Universitesi ve ISA Göç Sosyolojisi Araştırma Komitesi Üyesi (RC31), **Kyoko Tominaga**, Tokyo Üniversitesi, **Keisuke Mori**, Hitotsubashi Üniversitesi, ve **Norie Fukui**, Kyushu Üniversitesi, Japonya

13-19 Temmuz 2014'te Yokohama'da düzenlenecek Dünya Kongresi'nden bir yıl önce, akademisyenler Yokohama'daki Kongre Öncesi Konferans'ta. Yüzleri, heyecan verici bir Kongre'nin beklentisi içinde.

Profesör Koichi Hasegawa, Shujiro Yazawa, Yoshimichi Sato, ve Sawaka Shirihase – gelecek yıl Yokohama 'da 13-19 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirilecek Dünya Sosyoloji Kongresi yerel organizasyon komitesinin ana üyeleri kongre öncesinde oldukça cezp edici bir konferans organize ettiler. Amaç dünyanın farklı yerlerinden öncü akademisyenleri - Amerika'dan Professor Margaret Abraham, Filipinlerden Profesör Emma ve Güney Kore'den Prof. Han Sang-Jin'le genç Japon Sosyologları buluşturup, aralarında bir diyalog oluşturmaktı. Genç sosyologlar olarak söylememiz gerekenler şunlar:

> Mari Shiba:

Mari Shiba: Ben "*Amerika'da içimizdeki diğerlerine yönelik karşılıklı saygı, sorumluluk ve diyalog: Çocukların geçmişi, bugünü ve geleceği, ülke içi bir alan araştırması*" konulu bir bildiri sundum. Sunumum çok kültürlü politikalar adı altında kültürel özcülük sorusunu soruyordu. Özellikle azınlık ve çoğunluk toplulukları arasında çok kültürlü biraradalığın

>>

ötesinde "keyifli" denilebilecek ilişkiler kurabilecek aracıların rolüyle ilgileniyorum. Göteborg'daki Kongreye ve Buenos Aires'te gerçekleşen 2. Foruma katılan bir lisansüstü öğrencisi olarak, bu deneyimlerin bana çok geniş, yeni bir arkadaş ve meslektaş ağı kazandırdığını söyleyebilirim. Ve nerede olursalar olsunlar genç sosyologları araştırmaları paylaşmak ve dünya için aydınlık geleceğe doğru ortak bir yol çizmek için gelecek yıl güzel Yokohama'ya davet ediyorum.

> Kyoko Tominaga:

Ben "*Eylemciler aralarındaki zayıf bağları nasıl kuvvetlendiriyorlar ve nasıl iletişim kuruyorlar? Nasıl bir 'topluluk duygusu'na sahipler? Eylemciler Arasında Bir Ağ Kurma İmkanı Olarak Anti-G8 Protestoları*" konulu bir bildiri sundum. Bu bildiride Japonya'daki küresel adalet ve anti- küreselleşme hareketlerini inceliyorum. Bu tür hareketlerin farklı ülkelerdeki benzer hareketleri küresel olduğu kadar ulusal ve yerel yapan ayırt edici taktikleri ve örgütlenme biçimlerinin olduğunu biliyorum. Konferanstaki tartışmalar bu küresel adalet hareketlerinin Japonya versiyonunun güçlü ve zayıf yönlerini ve kendi araştırma çerçevemin sınırlarını net bir biçimde görmeme yardımcı oldu.

> Keisuke Mori:

"*3. Dünya Projesine Bağlanmak: Okinawa Adası'ndan Evrensel Bir Perspektifle Anti-militer Tabanlı Hareketlerin Geneolojisi*" adlı çalışmamı sunma şansı bulduğumu söylemekten mutluluk duyuyorum. Burada Japonya'da bulunan Okinawa'nın 2. Dünya Savaşı sonrası tarihini askeri üslere karşı yapılan ortak mücadele bağlamında dünya genelinde insanlık tarihiyle ilişkilendirmeye çalışıyorum. Farklı birikimlere sahip saygın konukların bu konferanstaki varlığı araştırmamı küresel bir perspektife yerleştirebilmeme katkı sağladı.

> Norie Fukui:

"*Çatışma Sonrası Kuzey İrlanda Toplumunda Bellek ve Temsil*" adlı araştırmamı sundum. Araştırmam iki komşu kentli topluluk arasındaki karşılıklı düşmanlık ve empatiyi yansıtan Kuzey İrlanda'daki duvar resimlerine odaklanıyor. Kuzey İrlanda'yı çalışmış olsam da fikirlerimi Asya bağlamına uygulamam yardım eden akademisyenlerle pek çok ortak nokta buldum. Yokohama kongresinde de böyle benzerliklerin ortaya çıkmasını umut ediyorum.

Son olarak ISA Araştırma Başkan yardımcısı Margaret Abraham'ın sözleriyle bitirmek istiyoruz: "Çağırılan davetliler en çok bu genç akademisyenlerin küresel bilinçlerinden ve çalıştıkları geniş konu yelpazesinden etkilendiler. Bununla birlikte Genç Japon Yerel Organizasyon Komitesinin (LOC) Buenos Aires 2012 Forumunda genç ve deneyimli sosyologlar arasında kurulmuş olan ISA girişimini genişletmiş olduğunu görmek çok benim için çok memnuniyet vericiydi. Son olarak, Yokohama'nin gerçekten çok güzel bir yer olduğunu, herkesin hayatlarını normal şekilde sürdürdüğünü ve misafirperverliğin, mutfağın ve özellikle de sushinin çok özel olduğunu söylemeden geçemeyeceğim. Gelecek yıl, dünyanın pek çok yerinden binlerce sosyologun 18. ISA Dünya Sosyoloji Kongresi'ne katılmak için Yokohama'ya gelecek olması çok heyecan verici!" ■

> Küresel Diyalog'un İspanyol Ekibi,

Bogota, Kolombiya, Rosario Üniversitesi merkezli

María José Álvarez Rivadulla, ISA Bölgesel ve Kentsel Kalkınma Araştırma Komitesi Üyesi (RC21).

Majo Kolombiya Rosario Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Doçent. Aslen Montevideo, Uruguay kökenli, doktora derecesini Pittsburgh Üniversitesi Sosyoloji bölümünden almış ve son beş yıldır Kolombiya'da yaşıyor. Kentsel eşitsizliğin yanı sıra ayrıcalıklar, marjinallik ve bunların mekansal düzenlenmesiyle ilgileniyor. Özellikle, Montevideo'daki gecekondu yerleşimleri, örgütlenmeleri ve klientalist gecekondu ağları üzerine çalıştı. Ayrıca güvenlikli yaşam alanları, konutsal ayrımcılık ve teleferik gibi büyük projeler yoluyla gecekonduların güzelleştirilmesi hakkında da yazıları vardır. Bu sıralar Latin Amerika ülkelerinde öznel eşitsizliği karşılaştırmayı hedefleyen yeni bir proje üzerinde çalışıyor. Michael Burawoy ilk kez 2011 yılında Kolombiya'ya geldiğinde Küresal Diyolog'un İspanyolca edisyonuna dahil olmaya ikna olmuş. Bu durumu gülerek ve "Michael'a hayır diyemezsiniz", diyerek anlatıyor.

Sebastián Villamizar Santamaría.

Sebastián 2011 yılında Rosario Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun oldu. Araştırma alanlarını Kentsel seneryolarda sınıf, tüketim ve mekan etkileşimini kapsamakta. Bu alanlara olan ilgisi onu Bogota Universidad de los Andes'de, Coğrafya dalında yüksek lisans yapmaya ve konutsal ayrım üzerine çalışmaya yönlerdirdi. Yüksek lisansın eğitimi dışında halen Rosario Üniversitesi'nde María Joséyle öğretim görevlisi olarak çalışmakta ve Bogotá-kökenli bir düşünce kuruluşu olan Dejusticia'da araştırma asistanlığı görevini üstlenmektedir. Kolombiya'ya taşındığı 2011'den beri Küresel Diyalog'un İspanyolca çeviri ekibindedir

Andrés Castro Araújo.

Andrés Rosario Üniversitesi'nde sosyoloji okuyor. Ekonomik sosyoloji (daha somutlaştırmak gerekirse iş, örgütlenme ve meslekler) ve kültürel sosyoloji- özellikle uzman bilginin toplumdaki yeri- ilgi alanlarından. Şu an yaptığı araştırma piyasa sınıf ve ahlaki kategorilerin keşismesi üzerine. O da Kolombiya taşındığı 2011 yılından bu yana Küresel Diyalog'un İspanyolca çeviri ekibindedir.

Katherine Gaitán Santamaría.

Kathy Kolombiya, Bogota'daki Rosario Üniversitesi sosyoloji bölümünden yeni mezun oldu. Temel araştırma konularını sosyal hareketler ve toplumsal cinsiyetin sınıf ve etnik kökenle kesişmesi oluşturur. Halen Bogota'da özellikle en fakir gruplara yerel devletin uyguladığı keyfi şiddete karşı sosyal hareketi ve aktivizmi teşvik eden bir kolektifin parçasıdır. Ayrıca, Bogota yakınlarında çok yoksul bir bölge olan Soacha, Cazucá'daki ana sosyal sorunlardan bazılarını çözmek için, Konrad Adenauer Vakfıyla birlikte bir sosyal müdahale projesinin içinde bulunmaktadır. Yüksek Lisans çalışmalarında (halihazırda Rosario Üniversitesi sosyal çalışmalarda disiplinler arası yüksek lisans programına başlamıştır) Kolombiya'da toplumsal müdahale üzerinde çalışmaya devam etmek niyetindedir.